

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ
ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

на тему:

**«МУЗЕЇ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ: ФУНКЦІЇ, ЗНАЧЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня IV курсу
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 027 «Музеєзнавство,
пам'яткознавство»
Дячука Андрія Віталійовича

Науковий керівник:
доктор культурології, професор, професор
кафедри івент-індустрій, культурології
та музеєзнавства РДГУ
Виткалов Сергій Володимирович

Рівне – 2025

З М І С Т

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗЕЇВ.....	9
1.1. Поняття і зміст організації музеїв	9
1.2. Класифікація музеїв	25
РОЗДІЛ ІІ. СПЕЦИФІКА МУЗЕЇВ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ	36
2.1. Сутність і функції музеїв спортивних клубів.....	36
2.2. Особливості організації музеїв спортивних клубів	48
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ:.....	61
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сучасні соціокультурні заклади функціонують та розвиваються у новій реальності, яка визначається сукупністю як традиційних організацій, таких як будинки народної творчості, будинки культури, театри, галереї, бібліотеки, музеї та інші, так і новими форматами закладів соціокультурної сфери.

В останні десятиліття соціологи різних країн і України зокрема, фіксують зміни в структурах культурного капіталу та культурних ієрархіях, у зв'язках між класами, соціальними статусами і моделями культурного споживання. Культурні потреби різних соціальних груп впливають на розвиток процесу організації нових форматів закладів соціокультурної сфери.

Музеї у сфері культурного споживання стають усе більш важливими для сучасних людей. Саме на їх основі часто відбувається самоідентифікація особистості, формування нового способу життя та участь у різноманітних спільнотах. Зокрема, поширення різноманітних видів музеїв як за формою власності, так і за соціально-культурним призначенням, знаходиться у залежності від місця проживання, розвитку соціально-культурного простору громад. Утім, музей залишається важливим сегментом культурного життя і достатньо міцно вписаний в культурну інфраструктуру будь-якої локації. Тому в цьому плані музей залишається достатньо привабливою структурою для населення, незважаючи на безліч проблем, які стримують ефективну його діяльність.

У ході даного дослідження проведено:

- порівняльний аналіз музейної діяльності у культурних регіонах;
- визначення теоретичних аспектів організації музеїв;
- визначення понять, зміст та класифікацію музеїв;
- аналіз специфіки діяльності музеїв спортивних клубів.

Результати дослідження виявили особливості організації музеїв спортивних клубів Іспанії та України (зокрема Рівненщини), їх сутність і функції, характер і особливості культурного впливу на життя регіону, а також основні рушії для розвитку та бар'єри, які стримують цю діяльність.

Музеї спортивних клубів є свідченням формування унікальних культурних досягнень, які мають специфічне завдання, яке жодна інша установа не може в них відібрати: саме тут духовні, культурні внутрішні мотивації поєднуються з особистісними, пізнавальними, комунікативно-соціальними та комерційними аспектами.

Тому актуальність теми закладається у дослідженні впливу музеїв спортивних клубів на популяризацію культурної музейної практики загалом та власних спортивних командних досягнень зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні тему організації музеїв досліджують такі науковці як доктор юридичних наук, професор Акуленко В. І. [11], кандидат історичних наук, доцент Гайдай О. М., кандидати історичних наук, професори Омельченко Ю. А. [28], Мірошніченко-Гусак Л. А., доктор юридичних наук, професор Кудерська Н. І. [21], Климишин О., Титова О. М. [29], Гріффен Л. О. [29] та багато інших учених-дослідників та істориків-краєзнавців.

Відомі науковці світового рівня, серед яких німецький вчений Є. Гофман, К. Шрайнер, В. Еппенбах, доктор філософії Фрідріх Вайдахер [15], чеський дослідник Збінек Странські та ін. зробили свій вагомий внесок у розвиток сучасної музеології, заклавши основи музеєзнавства.

Перша відома науковій спільноті спроба теоретичного осмислення музейної справи була здійснена, як відомо, в Німеччині у Мюнхені 1565 року Квіккебергом. Праця Квіккеберга мала помітний вплив на появу низки публікацій про організацію музеїв, їх структуру та класифікацію.

Низка наукових публікацій про музейну справу з'являються вже наприкінці XIX століття. У 1883 році (Graesse) [15, с. 110, 111]. Вони продовжують поглиблення окресленої проблематики.

У сучасному вітчизняному науковому просторі дослідженням теми музеїв активно займаються такі українські вчені, як Наталія Костенко, Ірина Вишневська, Марія Кошик, Валерія Козловська та інші. Наталія Костенко є активною дослідницею в галузі музейної теорії та практики, спеціалісткою з питань музейної педагогіки та музеєзнавства. Ірина Вишневська працює в галузі музеєзнавства; вона є авторкою праць про історії музеїв в Україні та їх соціальної ролі. Марія Кошик – відома дослідниця у сфері культурної спадщини. Вона займається музеєзнавством, а також питаннями музеїв як центрів культурної ідентичності. В. Козловська відома своїми дослідженнями у сфері музеєзнавства та історії мистецтва, а також працями про музеї як соціокультурні установи. Посилання на їх праці подано в основному тексті.

Деяку частину матеріалу, на підставі якого формувався основний зміст даного дослідження, можна запозичити з публікацій регіональних дослідників – науково-педагогічних працівників місцевих ЗВО, істориків-краєзнавців, фахівців музейної мережі, в яких концентрується переважно локальний матеріал, здатний деталізувати все те, що робиться в конкретній локації. До таких можна віднести низку праць С. Виткалова та В. Виткалова [16], О. Булиги [13, 14], Дзятко М. [17] та інших, змістом яких є виявлення форм реалізації музейної діяльності у розмаїтті її форм на Рівненщині, здійснення порівняльних характеристик основних напрямів музейної справи з іншими регіонами країни.

Можемо зауважити наявність незначної кількості наукових праць, присвячених музеям спортивних клубів через те, що, зокрема, на Рівненщині рух фанатів ще не сформувався у відповідну спортивну «течію».

Матеріали, висвітлені у публіцистичній літературі та інтернет-мережі висвітлюють окремі аспекти роботи музеїв спортивних клубів, як туристично-пізнавальних локацій.

Значний обсяг інформації про сучасний стан музейної сфери на регіональному рівні та музеї спортивних клубів України і світу взято із сайтів установ музейної та пам'яткоохоронної сфери регіону та офіційних сайтів спортивних клубів, перелік яких подано у загальному списку використаної літератури [42], [43], [44], [45], [46], [47], [48], [49], [50], [51], [52], [53], [54].

Матеріал, що характеризує регіональний музей, можна знайти й у одноосібних статтях та статтях у співавторстві зі здобувачами вищої освіти названої вище кафедри з С.Виткаловим.

Однак аналіз організації роботи музеїв спортивних клубів здійснюється науковцями фрагментарно й потребує цілісного системного аналізу в умовах сучасного розвитку культурно-мистецької сфери в Україні та з огляду на культурні потреби громадян України.

Для виконання окремих завдань дослідження були обрані такі **методи дослідження** як:

- термінологічний та контент-аналіз,
- бібліографічний метод,
- методи порівняння та узагальнення,
- метод теоретичного аналізу,
- метод класифікації,
- міждисциплінарні методи дослідження,
- системний підхід.

Мета дипломної роботи – охарактеризувати музеї спортивних клубів, їх функції, значення та перспективи розвитку.

Для виконання мети поставлені такі **завдання**:

- 1) дослідити та опрацювати літературу з окресленої проблематики;

- 2) проаналізувати поняття і зміст діяльності музеїв та чинники впливу на їх утворення та подальший розвиток;
- 3) окреслити сутність функцій музеїв спортивних клубів;
- 4) вивчити характерні особливості організації музеїв спортивних клубів.

Об'єктом дипломної роботи є музеї спортивних клубів – іспанського футбольного клубу “Реал Мадрид” та музей рівненського народного клубу “Верес”.

Предметом дослідження є функції, значення та перспективи розвитку музеїв спортивних клубів.

Наукова новизна. Наукова робота підготовлена на основі виявленого та критично осмисленого теоретичного й емпіричного матеріалу щодо функцій, значення та перспектив розвитку музеїв спортивних клубів у сучасних реаліях, а відтак вона розширює наукове поле подієвих комунікацій в соціокультурній сфері.

Вперше охарактеризовано та узагальнено специфіку організації музеїв спортивних клубів Рівненщини на основі чого запропоновано ознаки, властиві спеціальним подіям регіону у соціокультурній сфері.

Практичне значення дослідження. Наведені приклади організації музеїв спортивних клубів можуть використовуватися для вдосконалення соціокультурної діяльності інших установ цієї сфери. З цієї точки зору музеї спортивних клубів являють собою інноваційний напрям проектної діяльності сучасних закладів музейної сфери в галузі сприяння соціалізації сучасної людини, а також формування, накопичення збереження людського та соціального капіталу в умовах високої концентрації інформаційних потоків та технологічного захоплення людської свідомості штучним інтелектом.

Практичний інтерес представляє дослідження практики використання такими сучасними музейними установами, як музеї спортивних клубів, ефективних комунікацій у галузі соціокультурного проектування.

Апробація результатів дослідження. Окремі фрагменти дослідження апробовувалися у різних формах, зокрема на практичних заняттях із професійно орієнтованих дисциплін під час здобуття вищої освіти зазначеної вище спеціальності 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» на кафедрі, а також під час Звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів, докторантів та здобувачів вищої освіти різних рівнів у Рівненському державному гуманітарному університеті (15 трав., 2025 р.).

Окремі положення бакалаврського дослідження оприлюднювалися під час проведених всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема:

- **Дячук Андрій** - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство», Рівненський державний гуманітарний університет (н. к. – проф. С.Виткалов) – Спортивні клуби в системі популяризації цінностей культури: спроба перенесення інокультурного досвіду на український ґрунт. *Молоді музикознавці: XXIV міжнар. наук-практ. конф. у рамках VII міжнар. наук.-творчого проекту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу до виконавської практики»*, м. Київ, 28-30 берез. 2025 року: Програма. Київ, 2025. С. 21 [24 с.].

- **Дячук Андрій** - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство», Рівненський державний гуманітарний університет (н. к. – проф. С.Виткалов) – Музеї спортивних клубів і система їх роботи з фанатами. *Культурно-мистецькі практики і процеси в дискурсі сучасного наукового діалогу: Всеукр. наук.-практ. конф.*, 20-21 берез. 2025 р.: Програма. Київ : КНУКіМ, 2025. С. 12 [25 с.].

- **Дячук Андрій** - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету – Спортивні клуби як культурний феномен: організація діяльності та роль у формуванні здорового способу життя молоді. *Професійна мистецька освіта: науково-методичні аспекти: V всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 26-27 лют. 2025 р.* КЗВО «Академія мистецтв ім П.Чубинського». Київ, 2025. С. 24 [27 с.].

- **Дячук Андрій** - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (наук. кер. С. Виткалов) – Музеї спорту в Іспанії: основні напрями роботи. *Звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів, докторантів та здобувачів вищої освіти.* За 2024 рік. Рівне: РДГУ, 2025. С. 49 [54 с.].

- **Дячук Андрій** - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (наук. кер. – проф. С. Виткалов). Музеї спортивних клубів як чинник формування здорового способу життя молоді: інокультурний досвід. *Круглий стал здобувачів в/о і молодих дослідників Ін-ту культурології НАМ і НаУ «КМА», Київ, 18.03.2025 р.: Програма.* Київ, 2025. С. 4.

- **Дячук Андрій** – здобувач ступеня в/о «Бакалавр» спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство», РДГУ, гравець професійного футбольного клубу (Іспанія). Музеї спортивних клубів як чинник формування здорового способу життя молоді: інокультурний досвід та можливості його використання в Україні. *Музеї і відродження культурного ландшафту: III міжнар. круглий стіл із нагоди міжнародного Дня музеїв, м. Київ, 16.05.2025 р.: Програма.* Київ: Маріупольський держ. ун-т, 2025. С. 12.

- **Дячук Андрій** – здобувач ступеня в/о «Бакалавр» спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство», РДГУ, гравець професійного футбольного клубу (Іспанія). Музеї спортивних клубів як сегмент культурної спадщини: порівняльна характеристика інокультурного та українського досвіду. *Сучасні*

художні практики: традиції, новації, перспективи: III Всеукр.наук.-практ. конф., м. Київ, 24 квіт., 2025 р.: програма. Київ : КДАДПМД ім. М.Бойчука, 2025. Київ, 2025. С. 19.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури.

У **вступі** вказано актуальність обраної проблематики, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт, а також визначено практичне значення та наукову новизну роботи, її практичну значимість та представлено посилання на апробаційні матеріали дослідження.

У **першому** розділі на основі аналізу виявленої джерельної бази окреслено семантичні межі понять “каталог”, “музей”, “музейна колекція”, “музейна справа”, “музейна експозиція”, “музейний предмет”, “музейний об'єкт”, “фонд”. Досліджено зміст організації музеїв та наведено підходи дослідників до їх класифікації, описано основні види музеїв.

Другий розділ містить аналіз сучасних реалій організації музеїв спортивних клубів, їх сутність, функції та особливості організації. Зокрема, охарактеризовано специфіку та технологію організації музеїв спортивних клубів на прикладі музею іспанського футбольного клубу “Реал Мадрид” та музею народного клубу “Верес”.

Охарактеризовано регіональну специфіку роботи музею народного клубу “Верес” у сучасних умовах карантинів та військового стану.

У **висновках** узагальнено результати дослідження відповідно до мети та завдань бакалаврської роботи.

Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок, з них основного друкованого тексту (включно зі списком використаної літератури та джерел) 68 сторінок.

Список використаної літератури містить 54 назви.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗЕЇВ.

1.1. Поняття і зміст організації музеїв

Поняття «музей» в наш час досить часто трактується надмірно широко, як установа де зберігається все, що створено і створюється людиною, людством, цивілізацією, як результати взагалі людської діяльності. Але навряд чи слід виходити з такого надмірно широкого розуміння музеїв. Більш точним видається його розуміння, як реалізованого культурного досягнення, змістом якого виступають колекції, що мають культурну, наукову, історичну або художню цінність.

Музеї є результатом унікальних культурних практик - не обов'язково індивідуальних. Більш того, найчастіше вони спільні та інституціалізовані.

Історія організації музеїв сягає глибокої давнини, адже розвиток суспільства, на певних етапах, завжди супроводжували утворення різних інституцій. Історія музею як інституції- це вимоги часу, усвідомлення цивілізаційної необхідності на відповідному історичному відрізку.

Музейна діяльність – це, крім усього іншого, діяльність соціальних інститутів культури.

Музеї «були створені людством для того, аби допомогти всім зацікавленим краще зрозуміти себе та своє місце у цьому світі. Музеї мають додати нашим поглядам іншої перспективи і тим самим уможливити глибше розуміти себе та інших» [15, с. 16]. Вони є результатом розвитку цивілізації.

Основними функціями музею є:

- збереження культурних та природних цінностей;
- організація освітньої діяльності шляхом організації екскурсій, лекцій, круглих столів, численних інтерактивних заходів тощо;
- організація науково-дослідної роботи, зокрема й з тим матеріалом, що знаходиться в їхніх фондах, а також участь в польових дослідженнях;

- активна культурна та соціальна робота з метою розвитку громадської свідомості, культурних ініціатив і соціальної інтеграції. І їх перелік постійно збільшується чи, принаймні, трансформується.

Для розуміння сутності окресленої нами проблематики важливим завданням є визначення дефініцій, тобто характеристика понять, зокрема “каталог”, “музей”, “музейна колекція”, “музейна справа”, “музейна експозиція”, “Музейний предмет”, “музейний об’єкт”, “фонд” із позиції тлумачення теоретиків та практиків даної сфери діяльності.

Як зазначено у Розділі I Закону України “Про музеї та музейну справу” “музейна справа – спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, зберігання, охорону та використання музеями культурних цінностей та об’єктів культурної спадщини України, в тому числі їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію” [2].

Музейна справа набуває все більшої актуальності у контексті сучасних реалій, які створюють неабиякий виклик адекватному цивілізованому світу. Перед людством постає завдання зберігання та охорони культурних надбань і цінностей минулих поколінь. Збільшується кількість науковців, які досліджують тему організації музеїв.

Один із найавторитетніших у світі спеціалістів у галузі музейної справи та розробник навчального посібника “Загальна музеологія” Фрідріх Вайдахер зазначив, що музей – це “інституціоналізована об’єктивна форма, у якій відбувається музеальний феномен” [15 с. 563].

За твердженням Ф. Вайдахера саме поняття «музей» – це установа, що збирає, зберігає, досліджує і експонує колекції, що мають культурну, наукову, історичну або художню цінність. Музеї виконують важливу роль у збереженні культурної спадщини, а також у просвітництві та вихованні громадськості.

“Сучасний стан музейництва відображає динаміку, яка дає всі підстави сподіватися суттєвих змін у ставленні людини до свого світу й свого минулого впродовж наступних десятиріч.

Утворено нові типи музеїв, очікують потенційно нові групи відвідувачів, доступ до освіти має більша ніж будь-коли кількість людей” [15, с. 20].

У своїй книзі “Загальна музеологія” німецький вчений Фрідріх Вайдахер зазначає, що “не існує “музею як такого”. Він існує завжди як ідея і конкретно виявляється у спеціальній літературі та у відповідних установах. Цю ідею не можна сприймати як щось завершене, вона виникала поступово, неперервно розвивається та має власну історію. Тому пояснення музею криється не в ньому самому, а за його межами. Його технічні функції залежать від нього і тому не можуть пояснити його існування” [15, с. 60].

У своїх наукових працях Ф. Вайдахер акцентує увагу на соціальній місії музею, показує, як залучити публіку до діяльності музею, як застосувати міждисциплінарні підходи, сучасні методи комунікації та менеджменту.

У Законі України “Про музеї і музейну справу” термін “музей” вживається у такому значенні: “музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та освітньої культурної спадщини” [2]. Цього визначення автор буде дотримуватися у цій роботі.

Музейні установи можуть бути різними за тематикою: історичні, мистецькі, природничі, археологічні, наукові та інші.

Організація музею включає різні аспекти, від внутрішньої структури до конкретних операцій та процесів, які забезпечують ефективне функціонування установи.

Загалом, музейна практика – це реалізація культури в її безпосередній дієвості, яка вимагає контрольованої теорії, яку треба регулювати у відповідності до вимог та досягнень часу.

Організація музейної діяльності є доволі складним процесом, в якому поєднується наукова робота, адміністративна діяльність, навчально-освітня практика та культурно-просвітницька ініціатива.

У 2022 році 25 серпня Міжнародна рада музеїв ICOM затвердила нове визначення музеїв. Це відбулося у Празі на конференції Міжнародної ради музеїв ICOM. Нове визначення прийняли представники понад 500 музеїв з усього світу на позачерговій Генеральній асамблеї ICOM. Серед них були і представники України. Відтепер воно містить поняття “інклюзивність”, “доступність”, “стійкість” та “етика”. І це визначення звучить так: “Музей-це некомерційна постійно діюча організація на службі суспільства, яка збирає, зберігає, досліджує, інтерпретує та експонує матеріальну та нематеріальну спадщину. Відкриті для громадськості, доступні та інклюзивні, музеї сприяють різноманітності та сталості світу. Їхня робота й комунікація ґрунтуються на засадах етики і професійності, передбачають залученість громад і пропонують різноманітний досвід для освіти, насолоди, роздумів і обміну знаннями” [31].

В контексті нашого дослідження зосередимо увагу також на тлумаченні та розгляді поняття “каталог”, “музейна колекція”, “музейна експозиція”, “музейний предмет”, “музейний об’єкт” і “фонд”, адже чіткість визначення понять є важливим чинником подальшого розкриття теми.

Термін “каталог” у широкому розумінні – це список, перелік складений у певному порядку з метою полегшення пошуку. Синонімами цього терміну слугують слова: реєстр, перелік, список, індекс, прейскурант.

Термін “каталог” у посібнику Ф. Вайдахера тлумачиться у двох визначеннях:

“а) описовий перелік об'єктів, що знаходяться у фондах зібрання або тимчасово запозичені іншому музею;

б) публікація, де зареєстровані та описані об'єкти виставки” [15, с. 561].

Термін “музейна колекція” у Розділі І Закону України “Про музеї та музейну справу” має таке визначення – “сукупність музейних предметів, що об'єднані однією або кількома спільними ознаками” [2].

Термін “музейний об'єкт” Ф.Вайдахер визначає як “об'єкт у музейному зібранні, відібраний заради нього самого” [15, с. 563].

Таким чином, музейним об'єктом може бути все, що є цінним для наукового дослідження в контексті історичної культурної, науково-технічної, етнографічної, архітектурної спадщини.

У Законі України “Про музеї і музейну справу” вживається термін “музейний предмет”. І тлумачиться як “культурна цінність, якість або особливі ознаки якої роблять необхідним для суспільства її збереження, вивчення та публічне представлення” [2].

Вживаний у широкому розумінні та у фаховому середовищі термін “музейна експозиція” у Ф. Вайдахера вживається як музеальна експозиція – “розміщення автентичних об'єктів мистецького, історичного, природничо-наукового та технічного характеру, завдяки яким відвідувачі послідовно переходять від одного об'єкту до іншого; таке розміщення уможливорює співучасть у переживанні. Супровідні написи та /чи графічні ілюстрації повинні інтерпретувати, пояснювати та спрямовувати увагу глядача. Зазвичай музеальна експозиція охоплює велику площу, складається з різних окремих ансамблів або великих об'єктів та розглядає швидше широку, а не обмежену тему” [15, с. 562].

Термін “фонд” тлумачиться як матеріальні цінності, що мають цільове призначення і використовуються з певною метою. Музейний фонд, відповідно – це музейні цінності, які використовуються з метою наукового

дослідження та публічного представлення. У посібнику Ф. Вайдахера термін “фонд” визначено як “зібрання музейних колекцій та предметів” [15, с. 566].

У Законі України “Про музеї і музейну справу” музейний фонд України трактується як “сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форм власності, а також музейних предметів і музейних колекцій, що знаходяться за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну” [2].

Вітчизняні та зарубіжні вчені активно працюють над теоретичними та практичними аспектами розвитку музейної справи, їх роллю в культурному житті держав та форматами їх взаємодії із суспільством.

Із метою зробити музеї більш доступними зі стійким музейним ландшафтом командою німецьких фахівців створено посібник “Стандарти для музеїв” у якому зазначено рекомендації щодо доступності музеїв, їх прозорості та важливості участі суспільства в діяльності музеїв. У посібнику зазначаються вимоги до культурної політики, базові цінності для музеїв, напрями роботи, музейний менеджмент, дослідження, комплектування та розвиток колекцій, їх документування та класифікація, постійне зберігання, проектування освіти, посередницької та комунікаційної діяльності, планування та проведення виставок [24].

Епіграфом до посібника слугує визначення музею від Міжнародної ради музеїв ICOM у 2022 році.

Отже, щоб музеї були відкритими для громадськості, доступними та інклюзивними, сприяли розмаїттю та сталості, вчена спільнота вивчає та активно відстежує, звідки виникли ті чи інші культурологічні практики, і перевіряє, чи не є вони застарілими і гальмують розвиток музейної справи.

Вивчення особливостей музейної діяльності допомагає в організації музеїв сучасного світу, що працюють і спілкуються етично, професійно та за

участі спільнот, пропонуючи різноманітний досвід для освіти, розваг, рефлексії та обмін знаннями. Адже музеї покликані бути на службі суспільства, які досліджують, збирають, зберігають, інтерпретують та експонують матеріальну та нематеріальну спадщину.

Основними процесами в організації музейної діяльності є:

- а) колекціонування та поповнення фонду музею експонатами;
- б) організація належного зберігання експонатів;
- в) організація виставок та експонування;
- г) здійснення наукової та освітньої діяльності.

Музейна діяльність зосереджена на постійному зборі нових предметів, їх опрацювання, визначення автентичності, музейної цінності, контекстних зв'язків та долучення до музейної колекції.

Згаданий вище Фрідріх Вайдахер музейні колекції за своїм профілем класифікує так:

“а) природничі колекції – це матеріали з усіх сфер природничих наук та сфер неорганічної та органічної природи;

б) історичні та культурно-історичні колекції – це матеріали загальної, національної, регіональної та індивідуальної історії, етнографії, фольклористики, історії древніх та ранніх віків, образотворчого мистецтва, музики, літератури та інших сфер людської діяльності;

в) художні колекції – це матеріали з царини графіки, живопису, скульптури, художнього промислу, дизайну, архітектури, фотографії, електронних та інших візуальних технік;

г) науково-технічні колекції – це матеріали з усіх сфер техніки і технічного використання усіх галузей природничих наук;

д) загальні колекції – це матеріали з двох і більше вищезазначених профілів колекцій” [15 с. 168-169].

У подальшому музей зобов'язаний забезпечити консервацію і зберігання експонатів з дотриманням норм, умов у відповідності до затверджених інструкцій. “До цих заходів, окрім обережного поводження з музейними предметами належить відповідний режим та усі можливі запобіжні заходи із захисту субстанції та довготривалого збереження музеалій у їх автентичному стані. До них відноситься також охорона та збереження відповідної документації обліку.

Тому надходження у фонд зібрання, безумовно, можуть тривати, доки музей спроможний гарантувати високий ступінь кваліфікованого збереження” [15 с. 169].

Дуже важливими, у процесі зберігання музейних предметів, є запобіжні заходи, консервація та реставрація.

Музейні предмети зберігаються для того, що демонструвати їх громадськості. Для цього музейні працівники постійно формують виставки (галерейні, великі), експозиції (постійні, тимчасові), музейні презентації. На цьому етапі дуже важливим є процес комунікації з відвідувачем. Музейна комунікація відбувається через показ музейних експонатів, їх презентацію, тлумачення в єдиному контексті та системі.

Важливою ділянкою в процесі організації музейної діяльності є наукова та освітня робота, яка проводиться у таких форматах:

- доповіді та реферати;
- консультації та довідки;
- семінари, курси та навчальні програми;
- науково-практичні конференції та лекції;
- організація робочих та навчальних груп;
- майстер-класи;
- наукові та науково-популярні публікації (каталоги збірок та численних експозицій,

- музейні путівники, покажчики праць, покажчики видів, посібники, монографії, часописи, річники, репортажі, повідомлення, світлини, аудіо- та відеозаписи та інше).

Поза сумнівом, що у кожній установі таких форм може бути безліч, у залежності від складу співробітників, їх кваліфікації, традицій, наявного інтересу відвідувачів тощо.

У сучасній музейній діяльності активно впроваджуються можливості нових технологій, сучасних каналів комунікації, таких як Zoom, Skype, Meet. Ці комунікаційні майданчики, хоч і відрізняються один від одного форматом спілкування, технічними тонкощами та інструментами, проте мають розкішні можливості. Максимальна кількість аудиторії однієї конференції на платформі Zoom може сягати 10 000 осіб одночасної участі. Для прикладу, Педагогічний музей України у квітні 2022 року взяв участь у “Музейному марафоні-2022”, який проходив онлайн на платформі Zoom.

У Рівненському обласному краєзнавчому музеї проходять щорічні науково-практичні конференції у змішаному форматі з використанням онлайн платформ, за результатами яких випускаються збірки наукових статей “Наукові записки Рівненського краєзнавчого музею” [13, 14, 36].

Онлайн-формати стають незамінними у час вимушеної ізоляції, такої, як під час пандемії COVID-19, військового стану тощо.

У 2020 році через коронавірус працівники музеї перейшли в онлайн-формати. Зокрема, працівники Рівненського обласного краєзнавчого музею організували онлайн-читання, присвячені пам'яті Бориса Возницького та провели інтегровану екскурсію до Дня Європи.

Із початку пандемії COVID-19 кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету проведення традиційної Міжнародної науково-практичної конференції із залученням, в тому числі, фахівців, краєзнавців,

науковців музейної сфери перевела також у онлайн-формат, що дало змогу, навіть у найскладніших запропонованих обставинах, продовжити обмін науковими дослідженнями та практичним досвідом зі світовою науковою спільнотою.

Сучасні канали комунікацій дають змогу проводити онлайн-екскурсії музеями світу. Це надзвичайно цінне досягнення людства допомагає подоланню бар'єрності для категорії осіб з обмеженими фізичними можливостями.

У Рівненській області центром, що забезпечує зв'язок поколінь, сприяє комунікації людей різних культур та епох, є Рівненський обласний краєзнавчий музей, який функціонує з лютого 1940 року. “Місією музею є збереження, поповнення та популяризація культурного надбання українського народу; відкритість комунікативного простору музею для розвитку людини у сучасному мультикультурному світі; формування соціокультурної свідомості громадян України задля розвитку регіону та держави завдяки знанням та інформації, отриманим у музеї. Це науковий і культурно-мистецький заклад, який збирає, зберігає, координує, вивчає та популяризує різноманітні матеріали про природу, історію і культуру Рівненщини” [13].

У музеї зберігаються унікальні знахідки періоду палеоліту з села Бармаки, що поблизу Рівного, Давньої Русі (скарби Дорогобужа та Торговиці), колекція ікон волинської школи іконопису з перлиною - Богородицею Одигітрією з Дорогобужа та багато інших цінних експонатів.

Всього у фондах музею зберігається майже 300 тис. музейних предметів, які несуть в собі інформацію про природу, матеріальну і духовну культуру, етнографічні особливості Рівненщини.

На сьогодні приміщення музею є пам'яткою архітектури національного значення. Це одна з найстаріших споруд міста. Тут працювали історики Пантелеймон Куліш, Михайло Костомаров, навчалися нобелівський лауреат

Саймон Сміт, класик молдавської літератури, фольклорист Богдан Петричейку Гашдеу. Вже цим музеєм становить інтерес для відвідувачів.

Інформаційна база музею нині доволі розвинена. Заклад має свій сайт, сторінки у соціальних мережах, у яких можна знайти корисну інформацію про музей, про заплановані заходи та інші культурні продукти для рівнян та гостей міста. Відвідувачів зустрічають яскраві афіші при вході на територію музею. Підтримують його діяльність й різноманітні засоби масової інформації.

Сьогодні Рівненський обласний краєзнавчий музей – це науковий, методичний та культурно-освітній центр міста та регіону [13]. Цей заклад соціокультурної сфери Рівненщини активно співпрацює з усіма віковими та соціальними категоріями громадян, різними, за професійним та освітнім статусом, відвідувачами. Це дозволяє музею використовувати різноманітні форми впливу на аудиторію, стимулювати процес отримання нових знань завдяки чуттєвим, емоційним сприйняттям та переживаннями.

Інформаційно-культурний привід для відвідування музею перестав бути основним, у сучасних реаліях відвідувачі більше хочуть здобути унікальні знання у культурно-дозвіллевому процесі, в тому числі, під час розваг. Таким чином, формується нове сучасне покоління споживачів музейних послуг, яке потребує різноманітних соціокультурних заходів для задоволення потреби у навчанні, самоосвіті, рекреації, проведенні вільного часу.

Рівненський обласний краєзнавчий музей у своїй музейній діяльності застосовує методи, які дозволяють закладу зміцнити його становище у системі найважливіших соціальних інституцій Рівненської області. Завдяки організації соціокультурних заходів у музеї з кожним роком зростає кількість відвідувачів. Для цього у структурі музею створено відділ маркетингу, розвитку комунікацій. За виробничої потреби до організації заходів залучаються усі працівники музею.

Щорічно працівники музею проводять наукові читання, круглі столи та семінари за різною тематикою. Крім традиційних екскурсій та лекцій, використовують нові методи роботи з відвідувачами різних вікових категорій. Це музейні свята, тематичні вечори, нічні екскурсії, презентації друкованих видань та фільмів, зустрічі з відомими особистостями тощо.

Одним із найпопулярніших заходів Рівненського обласного краєзнавчого музею є фольклорно-етнографічне свято “Музейні гостини”, яке проводиться на подвір’ї музею та у міському парку “Лебединка”, що неподалік закладу в останню неділю травня. Цей захід став одним із головних і вагомих подій в житті міста та області для збереження, розвитку та популяризації народних звичаїв та традицій.

Історія виникнення цього масштабного соціокультурного заходу починається з кінця 1980-х років XX століття, коли “на театральній площі Рівного музей ініціював проведення свята народних умільців Рівненщини. Подія викликала зацікавлення мешканців Рівного, тому вирішено спробувати щорічно збирати на території музею тих людей, хто, зберігаючи давні традиції, творить власні роботи, розвиваючи надбання національної культури. Вперше на території музею народні умільці зібралися весною 1992 року. Тоді невелика група народних майстрів представила власні вироби для не чисельних гостей цього заходу.

Оскільки це була саме та подія, про яку говорять, яку чекають, то захід став регулярним і при цьому – не частим, проводиться раз на рік, має єдину концепцію, але щороку має відмінну від попередньої програму, здатну здивувати. Традиційно захід присвячується до міжнародного Дня музеїв (18 травня), а проводиться в одну з травневих неділь” [35].

Кількість учасників “Музейних гостин” щороку збільшується, розширюється їх географія і не вичерпується Рівненською областю. Свої

роботи на свято везуть народні умільці з Івано-Франківщини, Львівщини, Тернопільщини, Хмельниччини, Житомирщини, Київщини.

Збільшення кількості учасників змусило організаторів заходу розширювати локації. В день проведення заходу вулиця М.Драгоманова перетворюється у виставкову площу робіт майстрів декоративно-ужиткового мистецтва [35].

“Музейні гостини” стали візитівкою Рівненського обласного краєзнавчого музею та його найкращою PR-компанією про зміст, форми організації соціокультурної роботи закладу. Чимало оригінального матеріалу про ці заходи можна знайти у публіцистиці С. Виткалова, розміщеній у регіональній та всеукраїнській періодиці [35].

У складі Рівненського обласного краєзнавчого музею на початку XXI століття почали діяти два нових музейних відділи – Літературний музей Уласа Самчука та Музей бурштину [13]. Принагідно відзначу, що в регіональній («Вісті Рівненщини», «Волинь») та всеукраїнській («День», «Культура і життя») періодиці можна знайти чимало статей професора кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства РДГУ С.Виткалова про цей захід.

Музей Уласа Самчука шукає свій власний шлях до залучення відвідувачів. Так у березні 2019 року музей реалізував презентацію інтерактивної виставки “Креативна книга” Олени Медведєвої, яка є засновницею видавництва книг ручної роботи. Саме їй належить ідея щодо започаткування мистецького, індивідуального виготовлення недрукованих книг. Техніка виконання кожної арт-книги індивідуальна, розроблена Оленою Медведєвою та майстрами Рівного.

Серед унікальних вишитих книг виставки – “Кобзар” Тараса Шевченка, “OdadoMlodosci” Адама Міцкевича, “Народна пісня” Івана Франка, а також збірка поезії Ліни Костенко “Я цілую мальву у щоку”.

Варто відзначити, що вишитий “Кобзар” Олени Медведєвої отримав гран-прі міжнародного проекту-конкурсу “Тарас Шевченко єднає народи”. Авторка власноруч вишила вісім поетичних творів, уміщених у цьому виданні. Доповнили книгу шість ілюстрацій малярських творів Тараса Шевченка та його Автопортрет, виконані в техніці шовкографії та вишиті технікою “хрестик” різнокольоровими нитками з максимальним дотриманням кольорів оригіналів картин. Кожна сторінка оздоблена традиційним українським орнаментом. Шрифти на титульному листі та шмуцтитулах ідентичні шрифтам у “Кобзарі” 1840 року. Шкіряна обкладинка також вишита “хрестиком”. Дизайнер-оформлювач книги Анна Тимошок.

Ця арт-книга була номінована ще і на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка [33].

В останні роки роль музею трансформується у динамічний простір, що залучає та надає новий досвід. В рамках проекту ЮНЕСКО, Національної спілки архітекторів України і Національного музейного мистецтва імені Богдана та Варвари Ханенків видано посібник-порадник “Реновація музеїв: архітектура доступності і безпеки”, який є результатом серії семінарів, проведених в рамках проекту та фінансової підтримки ЮНЕСКО. У посібнику зазначається важливість впровадження безпеки та доступності в архітектурних проектах музеїв [32].

Структура музею, зазвичай, складається з керівника закладу, адміністрації, наукових співробітників, консультантів та кураторів, технічного персоналу, науково-освітнього відділу.

Для прикладу, Рівненський обласний краєзнавчий музей має таку штатну структуру:

- директор,
- заступник директора з наукової роботи,
- заступник директора з адміністративно-господарської роботи,

- вчений секретар (посада епізодична і час від часу змінює функції).

Всього в штаті КЗ «РОКМ» РОР знаходиться:

- 23 старших наукових співробітники,
- 1 молодший науковий співробітник,
- 3 провідних зберігачі фондів,
- 1 головний зберігач фондів,
- 1 зберігач фондів II категорії,
- бібліотекар,
- художник-реставратор,
- 3 науковий співробітники,
- 4 завідувачі відділів,
- 6 завідувачів сектору,
- провідний інженер-програміст,
- касир,
- художник.

У структурі КЗ «Рівненський обласний краєзнавчий музей» Рівненської обласної ради є п'ять відділів та шість секторів:

- відділ фондів,
- відділ давньої та середньовічної історії,
- відділ нової та новітньої історії,
- відділ природи,
- відділ маркетингу, розвитку та комунікації,
- сектор впровадження цифрових технологій,
- сектор обліку музейних цінностей,
- сектор етнографії,
- сектор мистецтв, сектор – літературний музей Уласа Самчука та Інститут дослідів Волині,
- сектор збереження культурної спадщини.

Відзначу також, що понад 15 співробітників музею є випускниками нинішньої кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства РДГУ. Декілька штатних співробітників є також викладачами-сумісниками кафедри.

Важливо зазначити, що сучасні цивілізаційні коливання маятника миру також вносять зміни в організацію музеїв. Із початку повномасштабного вторгнення росіяни зруйнували 63 музеї та галереї, а також понад 1.500 об'єктів культурної спадщини України. Такі дані надала пресслужба Міністерства культури та інформаційної політики [25].

Ці трагічні події в Україні породили усвідомлення серед пасіонарного населення держави наскільки важливою є музейна діяльність і дали поштовх активному розвитку музейної справи.

У світі загалом відбувається зміна ролі музеїв. А в Україні набуває розвитку створення приватних музеїв, сільський музеїв, музейних кімнат тощо. Зростає їх роль у збереженні культурної спадщини та освіти громад.

Стаття “Нові музеї, що відкрилися під час повномасштабної війни” описує нові культурні та освітні установи, які були відкриті в Україні під час війни. Зокрема, музей української культури в селі Михайлівка Одеської області (січень 2023 року), музей меду у Великій Писарівці на Сумщині (серпень 2022 року), інтерактивний музей науки у Чернівцях (грудень 2022 року) та інші [25].

“Кожен музей важливий. А особливо важливі маленькі музеї, бо деколи тільки вони зберігають (якщо цей музей створений при школі чи при заводі, при будинку культури, чи створений краєзнавцями) знання про маленьку спільноту, громаду, село. Музей завжди на часі. Немає неважливих музеїв” [24]. І таких музеїв в регіонах безліч. Є вони й на Рівненщині.

Отже, організація музеїв свідчить про культурні процеси в українському суспільстві, одним з яких є участь громадян України в музейній діяльності. Це потребує збору та аналізу соціологічних даних та дослідження

за допомогою різноманітних методів, таких як бібліографічний метод, метод порівняння та узагальнення, системного підходу, теоретичного аналізу та методу класифікації.

1.2. Класифікація музеїв

Важливе значення при розгляді специфіки організації музеїв має їх класифікація. Різні підходи до систематизації музеїв визначаються не тільки змістом та наповненням музеїв, але й іншими чинниками, які впливають на специфіку музеїв.

Музеї класифікуються за різними критеріями, залежно від їх тематики (історія, наука, мистецтво, техніка), функцій, форми організації (національні, державні, регіональні, приватні) і типів колекцій.

У кожного музею є своя специфіка, місія, концепція, завдання та цілі.

У посібнику “Загальна музеологія” Ф. Вайдахера зазначено, що класифікація музеїв залежить від певних правових або функціональних аспектів. Автор пропонує таку класифікацію:

За власником музею

музеї публічної власності

- адміністративні музеї (національний, федеральний, державний, регіональний, королівський або княжий музей тощо);

- музеї громадсько-правових органів (музей громади, єпархії, університету, палати, профспілки або фонду тощо);

музеї приватної власності

- музеї приватно-правових органів (музеї товариства, кооперації, фірми, спілки, партії, об'єднання тощо);

- приватний музей у вузькому значенні;

За спеціальними функціями:

- окружний музей, музей підприємства, екологічний музей, дитячий музей, меморіальний музей тощо.

За територіальним відношенням:

- національний, земельний, обласний, крайовий, регіональний, окружний, вітчизняний, місцевий музей (Ortsmuseum), музей підприємства.

За будівельною спорудою:

- музей-фортеця, музей-замок, музей-село, музей просто неба тощо [15, с. 251].

Також вчений пропонує класифікацію “за змістом фондів, особливою постановкою завдання та профільною в музеї дисципліною можна виокремити різні профілі музеїв, що також часто мають змішані форми. Ця класифікація відносна:

- Природничий музей

містить об'єкти, які створила природа без участі людини та показує наслідки впливу людської діяльності на довкілля. Він також відіграє важливу роль для розвитку естетичної відповідальності за природне довкілля людини та її місце в ньому. До цього виду належать музеї біологічних наук (біології, ботаніки, зоології, антропології, екології) та наук про Землю (геології, мінералогії, петрографії, геофізики, палеонтології, спелеології).

Історичний музей

показує у часовій послідовності розвиток держав, регіонів або населених пунктів. Він охоплює не лише музеї світової та національної історії, історії окремих держав, народів, земель, регіонів, а й світоглядів, соціальних та політичних систем.

Музей історії культури

подає історично спрямоване узагальнення окремих сфер людського буття та творчості. Сюди належать музеї біографічного змісту, давньої та ранньої історії, фольклористики та етнографії, аграрної, економічної історії, історії техніки та всі види історично спрямованих спеціалізованих музеїв.

Науково-технічний музей

представляє техніку та точні природознавчі науки як і їх вироби та сфери застосування. Цей вид охоплює зокрема музеї історії техніки, індустриальні музеї, музеї підприємств, музеї транспорту, математично-фізичні салони, відкриті копальні та технічні пам'ятники в музейному використанні.

Художній музей

показує результати мистецької діяльності людини в усіх її формах вияву. Сюди належать музеї образотворчого та прикладного мистецтва, художнього промислу, музики, архітектури, літератури, фотографії, кіно, театру та усіх форм сценічного мистецтва.

Комплексний музей

складається із комбінацій кількох гомогенних сфер та може поєднувати в різні види музеїв.

Особливі форми, характерні або ж спеціалізацією у вузькій фаховій, територіальній чи часовій сфері (наприклад, краєзнавчий музей, ландшафтний музей, екологічний музей, місцевий музей, музей фірми, меморіал, музей -замок) або особливою формою організації та функціонуванням (наприклад, музей просто неба, музей для дітей, музей для сліпих) [15, с. 251-252].

Колектив науковців, дослідників (Акуленко В. І., Гайдай О. М., Омельченко Ю. А., Мірошніченко-Гусак Л. А., Кудерська Н. І., Климишин О.) у свої працях виділяють типи музеїв, які формують класифікацію, що складається з шести основних категорій музеїв:

- за тематикою та змістом колекції;
- за типом організації, за функцією;
- за розміром та масштабом діяльності;
- за формою експозиції;
- за формою власності та управління.

1. За тематикою та змістом колекції музеї поділяються на:

а) історичні – це музеї, колекції яких присвячені різним етапам історії людства, певним історичним подіям чи культурним етапам (наприклад Національний музей історії України у м. Київ, на вулиці Володимирській, 2);

б) музеї мистецтв – це музеї, присвячені художнім колекціям, живопису, скульптурі, графіці та іншим видам мистецтва (наприклад Музей сучасного українського мистецтва Корсаків у м. Луцьк, на вулиці Корсака Івана, Національний художній музей у м. Київ, на вулиці М. Грушевського, 6)

в) природничі – це музеї, де зібрання природних об'єктів, таких як рослини, тварини, мінерали, породи дерев, геологічні зразки тощо (наприклад Музей природознавства у Відні, Burgin 7, Австрія, Музей лісу у м. Костопіль, Рівненської області);

г) наукові – це музеї, що демонструють досягнення науки та техніки, а також історію розвитку різних галузей науки (наприклад Музей науки і техніки у Києві на вулиці Борщагівській, 154, Національний музей космонавтики ім. С. П. Корольова у Житомирі, на вулиці Дмитрівській, 2);

д) археологічні – це музеї, які зберігають музейні предмети, що знайдені під час археологічних розкопок (наприклад Національний археологічний музей в Афінах, 28is Oktovriou 44, Греція, Туристично-розважальний комплекс музейного типу “Таємниці підземелля Рівного” у Парку ім. Т. Г. Шевченка м. Рівного);

е) етнографії – це музей, присвячений культурним традиціям і звичаям народів, народним ремеслам, побуту, одягу (наприклад, Музей народної архітектури та побуту ім. Климентія Шептицького у м. Львові на вулиці Чернеча Гора, 1, Історико-етнографічний музей у м. Сарни, на вулиці Просвіти, 20, Рівненської області), як колишня філія КЗ «РОКМ» РОР.

2. За типом організації музеї класифікуються на три категорії:

а) національні – це музеї, що представляють культуру і історичну

спадщину певної країни, які зазвичай є найбільшими та найголовнішими музеями держави (наприклад Лувр у столиці Франції м. Париж, Британський музей у Лондоні, на вулиці Великого Рассела, Англія);

б) муніципальні – це музеї, що створюються, фінансуються та керуються на муніципальному рівні: містом чи областю (наприклад Рівненський обласний краєзнавчий музей, на вулиці Драгоманова, 19, м. Рівне, Володимирецький історичний музей на вулиці Соборній, 30, селища Володимирець, Вараського району, Рівненської області);

в) приватні – це музеї, що створюються та належать приватним особам, або компаніям та зберігають спеціалізовані, приватні колекції (наприклад Історико-культурний комплекс “Радомишль” у м. Радомишль, Житомирської області, який є приватною власністю Ольги Богомолець, Музей ляльок у смт. Добрянкa на вулиці Смирнова, 4, Чернігівського району, Чернігівської області).

3. За функцією музеї розподіляють на три типи:

а) освітні – це музеї, що орієнтовані на навчання та виховання, які активно впроваджують освітні програми, лекції, екскурсії, майстер-класи та інше (наприклад музеї науки, етнографії);

б) дослідницькі – музеї, основною функцією яких є наукова діяльність, дослідження та публікація результатів наукового пошуку (наприклад музеї закладів освіти);

в) пам'яті – це музеї, присвячені певним подіям чи особам, які мають важливе значення для нації та людства та зберігають історичну пам'ять про значні досягнення чи великі трагедії (наприклад Історико-меморіальний музей “Героїзм і Голокост” у м. Київ, на вулиці Німанська, 7, державний музей Аушвіц-Біркенау в Освенцимі, Польща, Національний музей голодомору-геноциду у м. Київ на вулиці Лаврській, 3).

4. За розміром та масштабом діяльності музеї класифікують на:

а) міжнародні – це великі музеї, які мають міжнародне значення та культурологічний вплив, здійснюють значну культурну діяльність на міжнародному рівні та мають величезні колекції (Музей мистецтва Метрополітен у Нью-Йорку, США, Музей Прадо у Мадриді, Іспанія);

б) місцеві – це музеї, орієнтовані на колекції, що представляють історію та культуру конкретного регіону чи міста (наприклад Волинський регіональний музей військової техніки у м. Луцьк на вулиці На Табарищі, 4, музей образотворчого мистецтва імені Олександра Білого у м. Чорноморськ, на вулиці Парковій, 8, Одеської області).

5. За формою експозиції музеї розподіляють на:

а) віртуальні – це музеї, що демонструють цифрові колекції творів мистецтва, наукових досягнень та існують у онлайн форматі і є доступними через мережу Інтернет.

б) класичні.

Віртуальний 3-D тур набуває популярності і динамічно впроваджується в сучасних музеях.

6. За формою власності та управління виділяють такі види музеїв:

а) державні – це музеї, що фінансуються та керуються державними органами

б) приватні – це музеї, що мають приватних власників та фінансуються приватними особами чи організаціями.

Така класифікація дозволяє систематизувати різноманітність музеїв та дає уявлення про їх функціональну різноманітність.

У кожного музею є своя специфіка і особливості, які залежать від типу колекцій, тематики, цільової аудиторії та мети діяльності. Сформована класифікація дає змогу суб'єктам менеджменту в музейній справі більш ґрунтовно обирати види музеїв залежно від визначених цілей, завдань,

наявного ресурсного забезпечення, вимушених обмежень та планів на майбутнє.

Незалежно від обраного виду класифікації діяльність будь якого музею в соціокультурній сфері приведе до бажаного результату, якщо правильно побудувати процес планування та реалізації мети.

Зокрема, Рівненський обласний краєзнавчий музей працює з усіма віковими та соціальними категоріями громадян, різними за професійним складом та освітнім статусом відвідувачами. Ця специфіка дозволяє йому використовувати різноманітні форми впливу на аудиторію, стимулювати процес отримання нових знань чуттєвим сприйняттям та емоційними переживаннями. Інформаційно- культурний привід для відвідування музею перестав бути основним, зараз люди більше хочуть здобути нові знання, а разом з цим розважитися та культурно провести свій час. Таким чином, формується нове покоління споживачів музейних послуг, яке потребує різноманітних соціокультурних послуг для задоволення потреби у навчанні, самоосвіті, рекреації, проведенні дозвілля.

Прикладом заходу, що незмінно привертає увагу відвідувачів є щорічна акція “Ніч у музеї”. Ця акція проводиться щороку в музеях України та інших країн світу до відзначення Міжнародного дня музеїв. Раз у рік у травні всі музеї, що беруть участь у цій акції, відкривають свої двері для гостей увечері. Головними цілями цієї акції є залучення до музеїв молодіжної аудиторії, залучення людей до світу мистецтва, а також привернення уваги до діяльності музею загалом. Під час проведення акції музеї готують різного роду програму, яка включає різноманітні квести і творчі заняття, тематичні та незвичайні виставки, концерти та багато іншого.

Наприклад, протягом 2018-2021 рр. в Рівненському обласному краєзнавчому музеї в межах акції “Ніч у музеї” відбулися нічні екскурсії “ В гостях у князя Любомирського”. Ось як музей анонсував нічну екскурсію:

“Власник Рівного, будівничий чоловічої гімназії (1839) князь Фредерік Любомирський запрошує тих, кому не байдужа минувшина рідного краю, пройти музейними залами, які колись слугували навчальними класами та дізнатися про історію рідного краю в променях ліхтарика” [22].

Учасники заходу в одязі, який відповідає епосі, зустрічає князь Фредерік Любомирський, власник Рівного, меценат і забудовник багатьох важливих будинків міста. Тримавши ліхтар, він супроводжує групу переважно до 25 осіб із зали в залу музею, де гостей чекають у театралізованих костюмах історичні постаті- яскраві персонажі різних епох. Вони показують екскурсантам різні старовинні речі, розповідають цікаві історії, легенди щодо певних історичних подій у житті краю. Завершується нічна екскурсія українськими вечорницями із етнографічними сценками, обрядами, знайомством із зразками народного ужиткового та декоративного мистецтва Волині.

До таких нічних екскурсій щоразу залучають 12 працівників музею. Вони на кілька годин перевтілюються у знакових персонажів, відомих особистостей, які попри всі історичні перипетії зробили чималий внесок у розбудову Рівного [22].

Подібна театралізована нічна екскурсія “Ніч у музеї” з нагоди професійного свята в рамках міжнародної акції відбувається і в історико-культурному заповіднику м Острога Рівненської області. Подорож нічним містом розпочинається у Луцькій Вежі, яка нині є музеєм книги. Наступною локацією є костел Успіння пресвятої діви Марії. Завершувалася екскурсія у замку Князів Острозьких [20].

У своїй діяльності музеї використовують не лише власні інтер'єри та наявну матеріально-технічну базу, а також інтелектуальні ресурси співробітників музею, які дозволяють їм формувати абсолютно нові музейні продукти у співпраці з представниками творчих, педагогічних професій,

науки та індустрій: вченими, дизайнерами, художниками, модельєрами, викладачами, спеціалістами ІТ -технологій.

Музеї шукають і винаходять нові формати просвітницької роботи з населенням. Зокрема на Рівненщині щорічними стають музейні заходи природничого характеру “Об'єднані серця”, “День зустрічі птахів”. До заходів активно долучаються діти та дорослі з особливими потребами.

До класифікатора музеїв можна віднести автентичні музеї під відкритим небом. Це різновид музеїв, де експонати розміщені на відкритому просторі і є доступними усім відвідувачам у різні пори року.

Існують такі різновиди автентичних музеїв:

- скансен,
- музеї забудов,
- музеї сільських господарств,
- музеї живої історії,
- фольклорні музеї,
- екомузеї,
- музеї-вулиці,
- музеї-села, - селища, - міста. Цей тип існує і як форма, тобто

демонстрація здобутків конкретної локації в центральній установі.

В Україні таких музеїв на сьогодні майже двадцять. І їх кількість набуває позитивної динаміки, оскільки зростає попит на відвідування.

Для прикладу, на сьогодні в Україні функціонують такі скансени:

- Національний музей народної архітектури та побуту у м. Ужгород, Закарпатської області;
- музей народної архітектури і побуту “Шевченківський гай” у м. Львів, Львівської області;
- музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького у м. Львів, Львівської області.

- музей народної архітектури і побуту Прикарпаття у с. Крилос, Івано-Франківської області;
- Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту;
- музей історії сільського господарства Волині у с. Рокині поблизу м. Луцьк, Волинської області;
- музей народної архітектури, побуту та дитячої творчості в с. Прелесне, Донецької області;
- Запорізька Січ у м. Запоріжжя, Запорізької області;
- Резиденція Богдана Хмельницького у м. Чигирин, Черкаської області;
- етнографічно-туристичний комплекс “Козацький хутір” у с. Стецівка, Черкаської області;
- музей архітектури і побуту “Старе село” у с. Колочава, Закарпатської області;
- музей народної архітектури і побуту в с. Пустовійтівка, Сумської області;
- музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини у м. Переяслав, Київської області;
- Мамаєва Слобода у м. Київ;
- музей народної архітектури та побуту у м. Київ;
- музей гуцульської культури у с. Косів, Івано-Франківської області.

Адаптуючись до нових економічних, політичних, соціокультурних умов, шляхом розвитку нових форм та способів взаємодії з суспільством, музей виходить за межі своєї звичайної експозиційної діяльності та виробляє нові інноваційні стратегії поведінки, концентруючи свою увагу, перш за все, на відвідувачах, їх потребах і запитах.

В музейній діяльності активно запроваджуються та використовуються сучасні технології, які особливо актуальні в умовах сьогодення.

Зокрема, в Україні створено Реєстр музейного фонду України в цифровій версії. Цей реєстр дозволяє державі прослідковувати та зберігати перелік культурних цінностей, які є важливою частиною національної спадщини. Музеї держави активно наповнюють своїми експонатами цей реєстр, що дає змогу зберегти для нащадків історію свого краю. Для прикладу, Рівненський обласний краєзнавчий музей уже вніс до реєстру близько 150 оцифрованих експонатів. Зважаючи на об'єми фондів, це робота на роки. Мета – наповнити реєстр по максимуму цікавими і важливими експонатами.

Звичне для нас поняття “музей” набуває нових форм, сенсів, ідей, залишаючи незмінним основне завдання – бути пізнавальним і необхідним для відвідувачів громад.

“Первісне поняття “музей”, на противагу сьогоднішньому, підкреслювало приватні та виняткові функції у той час як у відкритих приміщеннях, церквах та палацах об'єкти збірок, демонстрували актуально, репрезентативно, власне музейні колекції, зосереджені у приватній сфері, відображали інтимність особистих інтересів і захоплень” [15 с.74].

“Структура музею ... дотримувалась принципу зв'язку між мистецтвом і природою, згідно з твердженням Плїнія, що все у цьому світовому театрі вартує бути пам'яткою...” [38].

Таким чином наведені класифікаційні ознаки чи форми установ, засновані за їх характеристиками, формують достатньо розлогу мережу цих установ у світі, й Рівненщині зокрема. Вони, як і сучасне суспільство, постійно еволюціонують, відповідаючи зростаючим запитам соціуму, збагачуючись артефактами, зразками людської цивілізації і становлять важливий сегмент людської культури.

РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА МУЗЕЇВ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ.

2.1. Сутність і функції музеїв спортивних клубів

“Музеї є виявом відповідного суспільства, у якому вони виникли” [15, с.63].

У всьому світі на 1980 рік було зареєстровано 35 тисяч музеїв, більша половина з яких у Європі.

“За даними журналу “Museum” у світі існує понад 35000 музеїв, з яких до шеститомного довідника “Музеї світу”, що виходить у Мюнхені, 25000 музеїв із 190 країн світу” [40].

Серед цих музеїв є і музейні установи України.

Культурні процеси в українському суспільстві, одним із яких є позитивна динаміка участі громадян України в розбудові соціокультурного поля громад, потребують збору та аналізу соціологічних даних за допомогою різноманітних якісних та кількісних методів – у рамках регулярних базових проектів та цільових досліджень. Результати аналізу змін у конфігурації соціокультурних практик (дозвілля, мова, мистецтво, спорт тощо) мають враховувати й інші аспекти соціальних змін у сучасних суспільствах – економіку, соціальні структури, глобалізацію, технології.

В галузі сприяння соціалізації сучасної людини, а також формування, накопичення збереження людського та соціального капіталу в умовах високої концентрації інформаційних потоків та технологічного захоплення людської свідомості штучним інтелектом музейна справа повертає людину до її історії та першоджерел.

Музейні колекції, які відображають коло інтересів і захоплень громад трансформуються у музей як ідею.

У своїй праці “Музей і майбутнє: тенденції розвитку музеїв у світі на межі тисячоліть” В. М. Бекетова посилається на думки відомого музеєзнавця Кеннета Хадсона, який вважає, що “кращим можна вважати той музей, після

відвідин якого відчуваєш себе краще, тому що в ньому, нехай не надовго, ти знайшов захист від нестерпного напору, приголомшливого гуркоту й неподобств навколишнього світу, тому що твій розум збагатився новими ідеями, тому, що ти раптом зрозумів те, чого ніколи не усвідомлював” [42].

Також у своїй праці В. М. Бекерова також наводить у приклад думки Франса Шоутера, який вважає, що “музей має стати загальнодоступним, пов'язаним з інтересами населення, динамічним. Щоб виконати свою соціальну роль, музей повинен так організувати експозицію, щоб люди могли побачити в ній самих себе, знайти відповіді на хвилюючі їх питання. Музей повинен зацікавити їх, викликати на обмін думками, пробуджувати допитливість, вражати уяву” [45]. На думку Ф. Шоутера “музей – це однозначно дзеркало, яке відображає минуле, й вікно в майбутнє”[45].

Нова епоха народжує нові формати музеїв. Адже музей повинен знаходитися у діалозі з епохою з її сучасними течіями та тенденціями.

XX століття було доволі насиченим подіями як руйнівного, так і консолідованого характеру для людства. Дві світові війни та численні військові конфлікти нанесли непоправний руйнівний вплив на процеси розвитку людської цивілізації. Але, разом з тим, природний інстинкт самозбереження дав поштовх до створення нових форматів співіснування та гуманітарного балансу між народами, культурами, уподобаннями, переконаннями, віруваннями.

Розпадаються великі імперії, з'являються на мапі світу нові держави, активно розвивається промисловість, сміливо крокує індустрія виробництва у різних галузях. Наука, культура, інформаційні технології набувають небачених, до цього часу, висот.

Культурна діяльність XX століття – це новий цивілізаційний стрибок в усіх сферах суспільного життя, й музейної зокрема.

Поступово починають визнаватися і розвиватися права людини. Французький вчений К. Васак вперше висунув концепцію трьох поколінь прав людини [41].

“На початку XX століття заявилося кілька проектів конституцій, які містили не тільки “класичні” – особисті та політичні права, а й права другого покоління – соціально-економічні та культурні. Ці конституції приписували обов'язки урядам у сфері зайнятості, освіти, громадського здоров'я тощо. Першою у світі конституцією, яка закріпила широкий і досить деталізований перелік соціально-економічних прав, була Конституція Мексики, прийнята 17 січня 1917 р.” [12].

У XX столітті у Європі набуває актуальності захист прав та інтересів найманих працівників. Набуває популярності слово профспілка. Зростає профспілковий рух. Для людства стають важливими турботи і проблеми первинного осередку суспільства -сім'ї та окремо взятої людини.

“У міжнародній практиці застосовується класифікація прав людини, яка впливає з назв та змісту відомих міжнародних документів — Міжнародного пакту про цивільні та політичні права і Міжнародного пакту про економічні,соціальні та культурні права. Відповідно до цих актів права людини класифікуються на цивільні (особисті), політичні, економічні, соціальні й культурні” [12].

Набуває особливого значення поняття культури, культури повсякденного життя, людських цінностей, ціннісних смислів в щоденному бутті людини або спільноти людей. Ті чи інші ціннісні смисли в кожному історичну епоху, в кожній з культур втілюються в певних формах, способах проведення повсякденних занять і дозвілля.

XX століттю світ завдячує появі у широкому вжитку таких термінів, як фізична культура, фізичне виховання, активний відпочинок. Фізична культура стає “важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей,

задоволення їхніх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцненням миру” [44].

З появою вільного часу люди активніше починають займатися спортом. Різноманітні види спорту народжують своїх чемпіонів.

“У 1894 році у Парижі (Франція) засновано Міжнародний олімпійський комітет (ІОС). Сьогодні цей комітет є найавторитетнішою міжнародною спортивною організацією.

Засновником ІОС є П'єр де Кубертен. Це французький громадський діяч, барон, ініціатор відродження букви і духу давньогрецьких Олімпійських змагань. П'єр де Кубертен був президентом Міжнародного олімпійського комітету з 1896 по 1925 рік і залишався почесним президентом до кінця життя (1937 р.).

Головний офіс ІОС розташовується м. Лозанна, Швейцарія. До складу ІОС входить 206 національних олімпійських комітетів” [44].

У світі створено майже 40 міжнародних спортивних організацій з різних видів спорту (29 літніх і 7 зимових), визнаних Міжнародним олімпійським комітетом (за даними від 2017 року) [44].

Із новим подихом олімпійських ігор поступово відновлюються та народжуються нові види спорту. Створюються та набувають розвитку і поширення спортивні клуби. Накопичується історія спортивних досягнень та вершин успіху командного та індивідуального видів спорту. По мірі розвитку того чи іншого виду спорту виникає закономірна потреба залишити для людства шляхи його становлення, досягнень та імена видатних спортсменів епохи.

Саме в ХХ столітті створюються та набувають динамічного просування у світі музеї спортивних клубів. Це музеї самих різноманітних категорій спорту.

Сьогодні у різних державах світу створені та діють такі музеї різних видів спорту (їх кількість з кожним десятиліттям збільшується):

- музеї футбольних клубів (“Барселона”, “Реал Мадрид”, “Динамо”, “Арсенал”, “Манчестер” тощо);
- музей ФІФА;
- музеї баскетбольних клубів;
- музеї хокею;
- музеї регбі;
- музей тенісу;
- музей боксу;
- музей бейсболу;
- олімпійські музеї;
- національні спортивні музеї;
- олімпійський музей.

Засновниками таких музеїв є державні установи, громадські організації, приватні особи, навчальні заклади тощо.

Зокрема, в Україні, у Київському Палаці спорту з 1965 року функціонує музей спортивної слави України, основною метою створення якого була популяризація серед широких верств населення фізичної культури і спорту.

Сьогодні головним напрямом діяльності цього музею є вивчення і популяризація історії та сьогодення вітчизняного спорту. Фонд музею на сьогодні налічує понад 20 тисяч одиниць музейних предметів. Це медалі, значки, кубки, фотографії, прапори, афіші матчів, плакати, спортивна форма, тематична література тощо. Серед найраритетніших експонатів – срібні та бронзові медалі Олімпіади 1913 року, яка проходила в Києві.

Першим директором музею був Дмитро Котко.

“За роки своєї діяльності музей відвідали понад 11 мільйонів осіб, серед яких президенти Міжнародного Олімпійського Комітету Хуан Антоніо

Самаранч та Жак Рогге, а також президент Міжнародної федерації футболу Зепп Блаттер” [44].

До категорії музеїв спортивних досягнень, засновниками яких є навчальні заклади, можна віднести музей історії Національного університету фізичного виховання та спорту України.

Цей музей не є окремим структурним підрозділом закладу, однак має окреме приміщення і багату експозицію про досягнення і спортивну славу випускників університету. Музей використовує у своїй діяльності сучасні технологічні та інформаційні можливості, завдяки яким створено віртуальний тур по музею [47].

У обласному центрі України – Івано-Франківську при коледжі фізичного виховання, з ініціативи одного з його викладачів – Михайла Вереса, з нагоди 80-річчя навчального закладу, у 2020 році відкрився музей спорту.

“За роки роботи коледж має понад 20 тисяч випускників. Серед них 12 учасників Олімпійських ігор та двоє Паралімпійських ігор. Серед студентів коледжу є 32 члени збірної команди України” [48].

Музеї спортивних клубів є породженням нового формату музейної діяльності, які перетворюються в культурно-спортивні центри, в яких встановлюються соціальні контакти та враховуються PR, рекламні, комерційні, орієнтовані на споживача послуг, фактори.

З цієї точки зору музеї спортивних клубів являють собою інноваційний напрям проектної діяльності сучасних закладів музейної сфери.

Практичний інтерес представляє дослідження практики використання такими сучасними музейними установами, як музеї спортивних клубів, ефективних комунікацій у галузі соціокультурного проектування. Музеї подібного типу, формату і приналежності стають доволі популярними у світі.

Їх основна, але не єдина, місія - зберегти історію створення команди, етапи розвитку, вершини успіху кращих гравців.

Особливості та специфіка музеїв спортивних клубів у тому, що:

- колекції музеїв спортивних клубів формуються за принципом тематичного спрямування (історія створення команди і спортивного клубу, спортивна біографія учасників команди, досягнення і нагороди спортивного клубу і тому подібне);
- музеї здебільшого орієнтовані на цільову аудиторію (фанатів клубу, футбольних вболівальників, спортивних фахівців тощо);
- колекції стають більш доступними для публіки, зберігаючи якість символів (сувеніри, мерчі з автографом зірок команди тощо);
- все більшої ролі в таких музеях набувають сучасні електронні засоби та сучасні засоби комунікації (телебачення, радіо, мережа Інтернет, комп'ютери, соціальні мережі тощо);
- музеї виконують, крім просвітницької, розважальну і рекламну функцію (створення відео-залів, сувенірних крамниць тощо);
- в систему музею активно інтегрована туристична галузь (орієнтація на внутрішнього та зовнішнього туриста, що проявляється у форматі аудіо перекладача тощо);
- велику роль в розвитку музеїв відіграють інформаційні технології (Інтернет, кабельне телебачення, радіо тощо).

Музеї спортивних клубів трансформуються у освітньо-розважальні хаби. Вони стають центрами знань та інформації про світ спорту того чи іншого міста, регіону, держави, континенту.

До основних функцій музеїв спортивних клубів можна віднести такі:

- функція збирання, збереження та дослідження оригінальних та автентичних об'єктів історії спорту;

- просвітницька функція (оскільки, однією з основних місій музею є збереження та популяризація історії створення, становлення, розвитку, досягнень спортивного клубу);
- розважальна функція (оскільки, музей по своїй суті є закладом соціокультурної сфери);
- PR і рекламна функція (оскільки, одним із завдань музею є популяризація виду спорту та залучення коштів для розвитку спортивної команди клубу).

Музей спортивного клубу, як і будь який музей, “повинен виконувати такі головні передумови:

- мати музейне зібрання автентичних конкретних об'єктів, характерних, аби бути свідченням та предметами пізнання історичної та сучасної реальності задля орієнтування суспільства;
- структуровано комплектувати музейні фонди відповідно до чітко окреслених музейних інструкцій;
- вести відповідні записи про походження, ідентичність, місце знаходження об'єктів та їх первісний інформаційний зміст і вторинну документацію про стан довкола них та обставини, пов'язані з ним;
- використовувати визнані засоби та методи для збереження цілим і неушкодженим їхнього фізичного та нематеріального стану;
- піклуватися про їх безпеку та застосування всіх визнаних засобів та методів для сповільнення їхнього неминучого розпаду;
- застосовувати орієнтоване на характер фондів та публіку музеологічне дослідження з використанням сучасних наукових можливостей;
- забезпечити специфічне музеальне використання для публіки фондів, результатів їх обліку та досліджень, щоб на всіх рівнях розуміння вивчати, навчати, заохочувати, розважати, скеровувати та духовно збагачувати;

- існувати та бути на службі лише суспільства, здебільшого не для простої розваги, не для комерційного прибутку, певних особистих інтересів окремих індивідів чи груп або для інших, окрім як освітніх цілей, у найширшому їх розумінні;

- забезпечити подальше існування свого змісту, теоретично безконечного, без огляду на сучасні персональні, економічні чи інші тимчасові умови;

- надавати громадськості усі доступні допоміжні засоби та послуги.”
[15 с. 245].

Футбол був і залишається найпопулярнішим командним видом спорту. Тому, особливої популярності як в Україні так і у світі в цілому набувають музеї футбольних спортивних клубів. Перші з яких з'явилися ще на початку XX століття.

Це музей Сан-Сіро у Мілані (Італія), музей ФК “Барселона” на стадіоні “Камп Ноу” у Барселоні (Іспанія), музей світового футболу ФІФА у Цюриху (Швейцарія), музей футболу у Німеччині ФК “Боруссія Дортмунд” тощо.

Сучасні спортивні музеї світу оснащені аудіогідами. Це невеличкий прилад з навушником, який можна повісити на шию, натиснути кнопку відтворення, можете також прослухати кожен частину екскурсії стільки разів, скільки забажаєте. Мови екскурсій: іспанські, англійські, італійські, французькі, німецькі, голландські та ін.

Починаючи з 2019 року Міністерство культури і інформаційної політики України ініціювало і активно співпрацює з провідними музеями світу, щодо запровадження у послугах аудіогіда української мови. За допомогою, в тому числі і, першої леді України Олени Зеленської уже понад півсотні музеїв світу мають таку опцію.

Станом на сьогодні у багатьох обласних центрах України є музеї різних видів спорту, але футбол впевнено тримає першість.

Такі музеї є у Вінниці, Дніпрі, Донецьку, Івано-Франківську, Львові, Полтаві, Ужгороді та інших обласних центрах України.

Львівщина має музей футбольного клубу “Карпати”, заснований у 2011 році у м. Львів та музей “Скали” у м. Стрий заснований у 2021 році. Футбольна команда “Скала” є однією з найстаріших футбольних клубів України.

Ужгород має музей футболу імені Йозефа Сабо на стадіоні “Спартак”, заснований у 2020 році. “Йозефа Сабо – це закарпатський футболіст, колишній тренер національної збірної України. Відвідувачі музею можуть побачити нагороди, іменні футболки, взуття, фотознімки та інші предмети. З нагоди відкриття музею Йозефа Сабо віддав музею усі свої нагороди та футбольні бутси” [52].

Сьогодні видатному футболісту, Заслуженому тренеру України Йозефу Сабо 85. За свою спортивну біографію він “п'ять разів очолював київське “Динамо” та двічі був наставником збірної України” [44].

Полтава має музей футбольного клубу “Ворскла”, який знаходиться на однойменному стадіоні. Історія команди бере свій початок з 1955 року. Професійним футбольним клубом ФК “Ворскла” став з лютого 1989 року. Серед досягнень клубу: володар Кубка України (1956). Клуб оригінальний тим, що має жіночу команду футболістів-чемпіонок та володарок Кубка України 2022/2023, 2023/2024.

Музей має свій офіційний сайт у мережі Інтерне. – <https://vorskla.com.ua>, на якому можна дізнатися про всі досягнення ФК “Ворскла”, новини, склад команди, сезони та інше. Президент клубу – Роман Черняк [53].

Найбільшим спортивним та інтерактивним музеєм футбольного клубу в Україні є музей ФК “Шахтар”. У 2012 році цей “музей став фіналістом престижного європейського конкурсу European Museum of the Year Award 2012

і увійшов до числа 45 кращих нових музеїв Європи” [51]. “ФК “Шахтар” – один з найтитулованіших клубів українського футболу. 15 – разовий чемпіон України, 14 – разовий володар Кубка України, 9 – разовий володар Суперкубка України, володар Кубка УЄФА 2009 року, постійний учасник Ліги чемпіонів УЄФА.

Команду вугільників Донбасу було створено відповідно 3 квітня 1936 року, вона отримала назву “Стахановець”. Свій перший офіційний матч команда провела 24 травня 1936 року. В середині 1940-х років Спортивне товариство вугільників Донбасу змінило назву на “Шахтар”, а починаючи з 1960-х років кольорами клубу стало традиційне для регіону поєднання оранжевого та чорного.

Домашнім стадіоном “Шахтаря” є “Донбас-Арена”, що вміщає 52898 глядачів.

У сезоні 2018/2019 років “Шахтар” оформив “золотий дубль” і став найтитулованішим клубом в українській історії (34 трофеї)” [54].

Своєю місією клуб “Шахтар” вбачає установлювати нові межі й стандарти досконалості у футболі. Клуб визначив для себе мету бути одним із найкращих футбольних клубів Європи.

Клуб має свій офіційний сайт <https://shakhtar.com>.

З 2014 року, через військову агресію російських військ на сході України клуб “Шахтар” був вимушений переїхати до Києва на тренувальну базу-олімпійський комплекс “Святошино”. Клуб багато разів міняв адреси тренувань та матчів:

- * 2014-2016 – “Арена Львів” м. Львів;
- * 2017-2020 – стадіон “Металіст” м. Харків;
- * 2020-НСК – “Олімпійський” м. Київ.

З 24 лютого 2022 року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення російських військ на територію України відбулося багато змін у спортивному

житті держави. ФК “Шахтар” основним домашнім стадіоном обирає для себе “Арену Львів”.

ФК “Шахтар” знаходиться у приватній власності Ріната Ахметова, який і є його президентом. Головним тренером клубу є Марино Пушич.

Клуб береже свою історію. Сучасні технології допомагають зберегти історичні події клубу в цифровому форматі і створюють можливість відновлення втрачених, в наслідок війни роських агресорів проти України, раритетів, фотознімків, кубків та інших музейних предметів ФК “Шахтар”.

Отже, музеї спортивних клубів, зокрема з таких командних видів спорту, як футбол, зайняли своє достойне місце в культурно-спортивній індустрії світу та України.

Для прикладу, розглянемо особливості організації музею футбольного клубу “Реал Мадрид” та ініціативу створення музею народного клубу “Верес” (Рівне).

2.2. Особливості організації музеїв спортивних клубів (на прикладі музеїв спортивних клубів “Реал Мадрид”(Іспанія) та “Верес” (Україна, Рівненщина)

Одним із найпоширеніших у світі та найпопулярніших видів спорту є футбол. Це командний, олімпійський вид спорту з м'ячем, в якому беруть участь дві команди. У кожній команді має бути по одинадцять гравців і один м'яч для гри, під час якої м'яча не можна торкатися руками. Ігри з м'ячем, на зразок футболу, були популярними досить давно серед китайців, давніх римлян та греків. Проте, правила гри у футбол, якими послуговуються сьогодні, остаточно кодифіковані у середині XIX століття в Англії.

Більша половина людства земної кулі грає у футбол. Понад двісті країн світу мають свої футбольні команди.

Футбол, з точки зору фізичного навантаження, доволі важкий вид спорту і тому історично так склалося, що це, традиційно, чоловічий вид спорту, хоча історія останніх десятиліть змінює таку тенденцію. У світі, зокрема, і в Україні з кожним роком, збільшується кількість жіночих футбольних клубів.

В Україні футбол набирає популярності як командний вид спорту, з середини XIX століття. І футбольний матч у 1894 році у Львові офіційно вважається першим футбольним матчем в Україні.

Сьогодні у світі багато успішних і популярних футбольних клубів, що заслуговують на увагу науковців, які досліджують шлях зародження, становлення та розвитку цього командного виду спорту.

Оскільки футбол є найцікавішим видом спорту для широкого кола болівальників, він викликає зацікавлення у сфері івент індустрій та великого бізнесу. Сьогодні переважна кількість футбольних клубів країн світу перебувають у приватній власності бізнес структур та постійно шукають нові форми і методи PR і реклами. Одним із таких формат- проектів є ідея створення музеїв спортивних клубів футбольних команд та її успішне оправдане втілення.

У прихильників футболу, які потрапляють до Іспанії, завжди є мрія потрапити на офіційний стадіон легенди світового футболу – футбольної команди “Реал Мадрид”. Особливо така екскурсія корисна для юних футболістів, адже історія чужого успіху є хорошим мотиватором для власних досягнень.

ФІФА (Міжнародна Федерація футболу асоціації, яка заснована 21 травня 1904 року в Парижі, Франція і штаб-квартира якої знаходиться у Цюриху, Швейцарія) визнала футбольний клуб “Реал Мадрид” кращим клубом XX століття.

Футбольний клуб “Реал Мадрид” – це іспанський футбольний клуб із Мадрида, заснований 6 березня 1902 року (сто двадцять три роки тому). 29 червня 1920 року Король Іспанії Альфонс XIII присвоїв клубу титул Королівський, що іспанською мовою звучить як Реал. Звідси і сучасна назва клубу “Реал Мадрид” .

Клуб є найвідомішим і найсильнішим футбольним клубом Іспанії та світу. Він займає перше місце у рейтингу УЄФА (спілка європейських футбольних асоціацій, заснована 15 червня 1954 року у м. Базель, Швейцарія). Тренером клубу є Карло Анчелотті. Президент клубу Флорентіно Перес. Капітаном команди є Лука Модрич.

Клуб славиться такими досягненнями: Ліга чемпіонів УЄФА, Ла-Ліга, Кубок Іспанії з футболу, Суперкубок Іспанії з футболу.

Клуб “Реал Мадрид” є найтитолованішим клубом Іспанії. На його рахунку 71 національний трофей: 36 титулів чемпіона держави, що є рекордом. Клуб має 20 Кубків Короля/ Генералісимууса, 13 Суперкубків Іспанії, 1 Кубок іспанської ліги, 1 Кубок Єви Дуарте.

Футбольний клуб “Реал Мадрид” є рекордсменом по кількості перемог і голів в Лізі чемпіонів. Цей рекорд становить – 15 разів, з них п'ять разів підряд у форматі Кубок Європейських чемпіонів і три рази підряд у сучасному форматі.

У 2024 році, відповідно до даних Forbes футбольний клуб “Реал Мадрид” визнаний самим вартісним клубом світу, з сумарною вартістю 6,6 млрд. доларів [44].

Не дивно, що з такою розкішною історією успіху футбольний клуб “Реал Мадрид” має свій музей, адже основна місія музею – зберегти історію створення, розвитку та успіху команди.

Музей футбольного клубу “Реал Мадрид” розташований на стадіоні “Сантьяго Бернабеу» в Мадриді, Іспанія. Саме на цьому стадіоні

відбуваються важкі, виснажливі тренування, що стають запорукою успіху і перемог і тріумфу. Цей стадіон вміщає 81 тисячу глядачів, має віп -зону, прес-центр, роздягалку для команди-суперника.

Потрапивши до музею “Реал Мадрид” захоплює подих блиск численних кубків, перший з яких команда отримала в 1905 році. На численних стендах та панелях розміщена інформація про знаменитих гравців футбольного клубу, їх фото, форма, бутси (деякі з яких покриті золотою фарбою). За допомогою сучасних технологій в музеї можна переглянути найбільш хвилюючі моменти матчів і почути самі чудернацькі і експресивні репліки коментаторів футбольних матчів.

Музейна експозиція має назву “Кращий клуб історії”.

В музейній експозиції широко представлені роки успіху кращих гравців футбольної команди “Реал Мадрид”. За понад сто двадцятирічну історію у футбольному клубі відбулися, як високопрофесійні гравці, перетворилися у світових зірок найпопулярнішої командної гри світу сотні гравців.

Фонди музею спортивного клубу “Реал Мадрид” зберігають інформацію про майже двохсот легенд іспанського футболу. Серед них Сантьяго Бернабеу, Гаспар Рубіо, Рафаель Лесмес, Раймон Копя, Педро де Філіпе, Мічел, Рауль Гонсалес, Гуті, Роберто Карлос, Луїш Фігу, Зінедін Зідан, Роналду, Девід Бекхем, Кака, Кріштіану Роналду та багато інших.

Музей футбольної команди “Реал Мадрид” зберігає скарби, які є найдорожчими для футбольних фанатів. Музей переповнений кубками, котрі отримувала команда за перемогу у матчах. Біля кожного стенду, експонату, музейного предмету знаходиться детальний опис його історії.

Музей має багато письмової історії про команду, має переповнені стіни фотознімків та сотні трофеїв, які свідчать про успіхи кращих гравців клубу: Антоніо Калпе (1965-1971 роки), Маріано Гарсія Ремон (1966-1986 рок),

Мігень Анхель Гонсалес Суарес (1967-1986 роки) та десятки інших гравців футбольного клубу “Реал Мадрид”.

Зокрема, у музеї розміщена інформація про Рауля, який є рекордсменом з кількості зіграних матчів за “Реал Мадрид”. Цей рекорд налічує 741 матч.

Також, фанатів футболу зацікавить експозиція музею про кращого бомбардира команди “Реал Мадрид” Криштіану Роналду, який зумів забити у ворота противника 450 голів.

Футбольним фанатам буде цікаво дізнатися у стінах музею і про найдорожчого футболіста клубу Гарета Бейла, за якого у 2013 році було сплачено 86 мільйонів фунтів стерлінгів. Це стало найдорожчим надбання команди “Реал Мадрид”.

Із музейної експозиції можна дізнатися про всіх головних тренерів футбольного клубу “Реал Мадрид”. Зокрема і теперішнього – Карло Анчелотті.

Музей доповнений історією і баскетбольного клубу “Реал Мадрид”.

Екскурсійний тур розрахований на півтори години і завершується можливістю придбати собі футболки та інші атрибути з символікою футбольного клубу “Реал Мадрид” в сувенірному магазині, що розташований на території стадіону “Сантьяго Бернабеу» [42].

Музей пропонує унікальну можливість ознайомитися з багатою історією футбольного клубу, його трофеями, здобутими кубками, титулами Ліги Чемпіонів, біографією легендарних гравців та складом команди станом на тепер.

Сьогодні футбольний клуб “Реал Мадрид” творить свою спортивну історію у такому складі: “Серхіо Местре, Тібо Куртуа, Андрій Лунін, Франс Гонселес, Хесус Вальехо, Хакобо Рамон, Лоренсо Агуадо, Рауль Асенсіо, Франс Гарсія, Давід Хіменес, Дієго Агуадо, Юсі, Маріо Рівас, Віктор Вальдепен, Даніель Карвахаль, Лукас Васкес, Едер Мілітао, Ферлан

Менді, Давід Алаба, Антоніо Рюдігер, Чема, Арда Гюлер, Уго де Льянос, Дані Себальос, Федеріко Вальверде, Лука Модрич, Браїм Діас, Едуардо Камавінга, Орельєн Чуамені, Джут Беллінгем, Гонсало Торрес, Ендрік, Кіліан Мбалле, Даніель Яньєс, Віктор Муньйос, Поль Фортуні, Вінісіус Жуніор, Родріго.

Тренер команди – Карло Анчелотті, асистент – Давіде Анчелотті, капітан команди – Лука Модрич [50].

Відвідувачі музею можуть насолоджуватися аудіовізуальними матеріалами, що демонструють найяскравіші моменти в історії клубу, а також дізнатися більше про тренування та матчі футбольного клубу «Реал Мадрид».

Завдяки сучасним технологіям музей пропонує віртуальні тури, які дозволяють відвідувачам з усього світу ознайомитися з його експозиціями онлайн.

Музей відкритий для відвідувачів щоденно з диференційованим підходом щодо годин роботи. Вартість вхідного квитка для дорослих коштує 19 євро, для дітей до 14 років - 13 євро.

У дні матчів екскурсії можливі за п'ять годин до гри.

Візит до музею «Реал Мадрид» – це незабутня подорож у світ одного з найвідоміших футбольних клубів світу, що дозволяє відчувати атмосферу та історію «Королівського клубу».

Футбольний клуб і музей має свій офіційний сайт <https://www.realmadrid.com/estadio-santiago-bernabeu> [43].

Музей спортивного клубу «Реал Мадрид» – це не лише заклад музейної сфери, - це бізнес проект на державному рівні, який популяризує державу – Іспанію, прославляє найпопулярніший командний вид спорту – футбол, є джерелом натхнення для молодого покоління та зразком грамотно організованої PR компанії.

Музей спортивного клубу «Реал Мадрид» щороку набуває все більшої популярності. І має багато наслідувачів у різних регіонах світу та України зокрема. Одним з таких регіонів є Рівненщина.

Цікавим досвідом музейної діяльності Рівненського регіону є ініціатива створення музею спортивного клубу футбольної команди “Верес”.

“Історія футболу Рівненщини починається з 1918 року. У невеличкому, на той час, містечку футболом активно займалася перш за все молодь, що навчалася в школах і гімназіях, а також військовики, які квартирували у місті. Саме Військовим Клубом Спортовим (ВКС) була створена перша футбольна команда Рівного. Пізніше у місті з'явилися команди “Сокіл”, “Гасмонея”, “Погонь”, “Такоах”, які формувались і підтримувались національними громадами [46]. Найсильнішими з яких, у ті роки, були футбольні команди єврейських громад.

Спортивний клуб “Верес” створений у 1957 році. І одразу ж того року зумів дійти до фіналу Кубка УРСР. У 1981, 1990 команда отримала бронзу другої ліги чемпіонату СРСР з футболу. 1991 року команда вийшла у фінал Кубка УРСР, а у 1992 році стала чемпіоном у першій лізі чемпіонату України з футболу і ввійшла у вищу лігу. “Верес” стає кращим у групі “А”.

Із 2011 по 2018 роки клуб знаходився «не в ресурсі».

Початком нової ери для клубу став 2020 рік, коли Іван Надєїн стає президентом клубу “Верес”. Цього ж року “Верес” став першим в українському футболі публічним акціонерним товариством і юридично підтвердив статус “народного” клубу.

Філософія народного клубу “Верес” – “Разом ми-сила”. Футболісти приходять і йдуть, команда може вигравати і програвати, але якщо є віддані уболівальники, то клуб житиме.

Команда має свій прапор, герб та гімн. До створення символіки футбольного клубу організатори віднесли з великою відповідальністю і

почуттям патріотизму. Підбір символіки проходив на конкурсній основі з великою кількістю пропозицій.

“Князь Острозький був полководцем у 38 битвах і зазнав лише дві поразки. Саме переможність і патріотизм Костянтина Острозького й стали причиною появи частини його бойової хоругви на гербі Народного клубу “Верес”.

Музику та аранжування гімну клубу зробив рівненський рок-музикант Олексій Казанцев. Твір набрав найбільшу кількість голосів у конкурсному відборі 2015 року” [46].

Враховуючи світовий досвід менеджменту, PR і рекламної діяльності футбольних команд та створення музеїв спортивних клубів, у Рівному починає зароджуватися думка про музей футбольного клубу “Верес”.

Основну місію музею вбачають у:

- збереженні історії створення футбольної команди спортивного клубу “Верес”;
- систематичному поповненні та активній популяризації історії спортивних подій, досягнень, успіху футбольної команди;
- формуванні у молоді прихильності до такого виду командного спорту.

Це має бути культурно-мистецький заклад, який збирає, зберігає, вивчає і популяризує різноманітні матеріали, експонати, трофеї про учасників футбольного клубу, історію команди.

Ініціатива зі створення такого музею народилася у листопаді 2021 року. Ця ідея не нова. Багато знаменитих футбольних клубів світу мають такі заклади.

Наглядова рада народного клубу “Верес”, з метою збереження історії рівненського футболу, звернулася до Рівненської міської ради з пропозицією посприяти у реалізації цієї ідеї. За задумом ініціаторів, музей спортивного

клубу має розміщуватися в одному з приміщень реконструйованого стадіону “Авангард”.

Спортивне життя Рівненщини доволі активне і має давню історію. Свій стадіон місто Рівне має ще з далекого 1920 року. Цей стадіон був дерев'яним і певні роки носив назву “Колгоспник”.

Йшли роки, обласний центр розвивався і виникла потреба мати гарний, новий стадіон. І у 1968 році на місці старого стадіону у Рівному розпочали будувати стадіон “Авангард”.

У 1970 році будівництво стадіону завершилося і 09 серпня цього ж року його введено в експлуатацію.

«Новий Рівненський стадіон став одним із найбільших у Західній Україні. Він міг вмістити 25 тисяч глядачів, мав електронне табло. У підтрибунних приміщеннях розташовувалися зал важкої атлетики та легкоатлетичний манеж. Була їдальня, у північній трибуні працював кондитерський цех» [49].

Тут проводилися футбольні матчі, легкоатлетичні змагання та інші масштабні заходи. З трибун стадіону глядачі аплодували багатьом естрадним зіркам.

На полі стадіону відбувався величезний концерт з нагоди 700-річчя Рівного у 1983 році, в якому брали участь найвідоміші артисти тодішньої держави – Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Стадіон був переповнений глядачами.

У серпні 2020 року Рівненському стадіону виповнилося 50 років.

Сьогодні стадіон «Авангард» – це багатофункціональний стадіон із природним трав'яним покриттям, штучним освітленням, акустичним озвученням.

Рівненський стадіон «Авангард» перебуває у комунальній власності Рівненської міської ради, яка активно допомагає розвитку різних видів спорту, зокрема футболу в місті та регіоні.

Отже, потреба в облаштуванні музею, який буде популяризувати спортивне футбольне життя міста, є беззаперечною.

Президент НК «Верес» Іван Надєїн зазначив, що клуб уже має кілька трофеїв, зокрема за перемогу в Першій лізі, а також чимало інших експонатів, які було б добре зібрати в одному місці.

Крім того, ще у липні 2016 року клуб відкрив мультифункціональний фан-простір під назвою «Veres Place», розташований у Рівному на вулиці Княгині Ольги, 1 (ТЦ «Покровський», 2-й поверх). Цей простір об'єднав офіс, прес-центр, фан-шоп, кав'ярню, ігрову зону та музей, ставши місцем зустрічі однодумців та прихильників клубу.

Таким чином, клуб активно працює над збереженням та популяризацією історії футболу в Рівному, створюючи простори для фанатів та відвідувачів, де можна ознайомитися з історією та досягненнями «Вереса».

Хорошу історію і гарну славу народному клубу «Верес» примножують його гравці: Богдан Когут, Андрій Кожухар, Михайло Кулик, Назар Балаба, Арсеній Денніков, Даниїл Чечер, Роман Гончаренко, Максим Сміян, Василь Гакман, Євген Шевченко, Михайло Протасевич, Семен Вовченко. Антон Видрич, Ігор Харатін, Владислав Петров, Георгій Куція, Ростислав Баран, Дмитро Годя, Владислав Шарай, Дмитро Кльоц, Віталій Дахновський, Валерій Кучеров, Владислав Волчков, Орест Лепський, Самуель Нонго, Руслан Степанюк, Микола Гайдучик, Луан Кампос, Венделл.

Тренер команди – Олег Шандрук, капітан команди – Руслан Степанюк [50].

Народний клуб «Верес» має свій сайт і активно його наповнює цікавою, для вболівальників, потенційних прихильників та широкого загалу громадян, інформацією. Тут можна дізнатися про наступні футбольні матчі і результати попередніх, про гравців команди та його тренера, про спонсорів клубу та футбольних матчів, ознайомитися з турнірною таблицею, прочитати останні новини та ін.

Спортивний клуб активно веде соцмережі Instagram, Facebook та ін., і загалом зареєстрований у семи соціальних мережах.

Сучасність народжує нові тенденції у музейній справі. Зростає потреба у збереженні спортивної історії. Актуальною стає раціоналізація музейного менеджменту. Набуває актуальності ідея децентралізованого музею, розширення поняття музейного предмета та музеєзації культурних і комерційних організацій.

У цьому контексті музей спортивного клубу «Верес» є актуальною і виправданою ініціативою, на підставі якої можлива в подальшому підготовка більш ґрунтовних праць стосовно спортивного руху в регіоні.

Таким чином, порівняльна характеристика двох різних спортивних структур, розташованих навіть у різних країнах, дає можливість виявити характерне та типове для кожної з них і на цій підставі проводити постійне взаємозбагачення формами діяльності, спрямованими загалом на урізноманітнення вільного часу відвідувачів, насичуючи його оригінальною інформацією.

ВИСНОВКИ

У відповідності до визначеної мети і сформульованих завдань, дослідивши матеріали з окресленої вище теми в ході дослідження з'ясовано та зроблені наступні **висновки**:

- інформаційна база даного питання надзвичайно об'ємна, однак її конкретизація стосовно локального розгляду сутності та ролі музеїв спортивних клубів незначна, що обумовлено строкатістю створення спортивних клубів у регіонах;
- музейна діяльність визначає багато соціальних змін, які значною мірою впливають на розвиток суспільства;
- проблема організації музеїв стає суспільно важливою й надзвичайно актуальною, однак її вирішення обумовлене низкою суб'єктивних причин;
- музеї виконують функцію формування, виховання і реалізації особистості в суспільному житті держави;
- музейні колекції, які відображають коло інтересів і захоплень громад трансформуються у музей як ідея, реалізація якої часто залежить від суб'єктивного сегмента;
- організація музеїв свідчить про культурні процеси в українському суспільстві, одним із яких є участь громадян України в музейній діяльності;
- музейна діяльність реалізує особисті та суспільні цілі, а також продукує корисний внесок у розвиток громад;
- в умовах війни організація музеїв піднялася на новий рівень, який відіграє вагомую роль у економічному, соціокультурному та суспільному розвитку громад, виступає значним адаптивним чинником;
- запити суспільства на культурний продукт впливають на розвиток процесу організації нових форматів музеїв в умовах війни і перебувають у

залежності від місця проживання, розвитку соціально-культурного простору громад;

- музейна діяльність є важливим аспектом культурної дипломатії, за допомогою форм якої можна досягти чимало у порозумінні між народами.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу та джерельної бази наукового пошуку, можна дійти висновків, що актуальність проведеного наукового пошуку не викликає заперечень, позаяк музеї залишаються важливим сегментом духовного розвитку людини, окремої соціальної групи, регіону та країни.

Однак є чимало позицій різноманітної джерельної бази у формі повідомлень у періодичній пресі про той чи інший музей, специфіку його організації, а також безліч невеличких повідомлень чи Інтернет-ресурсів, де ці питання є предметом подальшого вивчення сьогодення.

Виявлено, що музей у сучасних умовах є досить важливою складовою фізичного, морально-психологічного, інтелектуального й художньо-естетичного буття людини. І є одним із найважливіших життєтворчих сенсів не тільки індивідуальної, але й суспільної свідомості, її аксіологічної складової.

Ефективним засобом організації музеїв є соціальне їх проектування.

Музеї сприяють передачі культурних цінностей між існуючими поколіннями, забезпечують право кожного на задоволення духовних потреб, створюють необхідні умови для розвитку освіти населення, стимулюють розвиток соціальної ініціативи та активності, використовують диференційований підхід у роботі з різними віковими та соціальними групами населення, реалізуючи свій інтелектуальний та творчий потенціал.

Музеї спортивних клубів являють собою інноваційний напрям проектної діяльності сучасних закладів музейної сфери в галузі сприяння

соціалізації сучасної людини, а також формування, накопичення збереження людського та соціального капіталу в умовах високої концентрації інформаційних потоків та технологічного захоплення людської свідомості штучним інтелектом.

Динамічний розвиток музеїв спортивних клубів – це відповідь на виклики сьогодення. Комерціалізація музейної діяльності стає популярною і відповідає сучасному способу життя, потребам громад, стимулює розвиток індустрії дозвілля. Утім лише брак коштів у населення не дозволяє повною мірою розгорнути власну діяльність і місцевим музейним установам.

У той же час широка міжкультурна комунікація України, обумовлена війною, значною мірою сприяє й збагаченню різноманітними формами її наявних організаційних структур і таким чином наближає країни в особі її регіонів, до світових стандартів організації вільного часу населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про культуру». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 24, ст. 168.
2. Закон України «Про музеї та музейну справу». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 25, ст. 191.
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000, № 39, ст. 333.
4. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 48, ст. 405.
5. Закони України: «Про приєднання до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2008, № 16, ст. 153.
6. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 9, ст. 91.
7. Закон України «Про охорону археологічної спадщини». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 26, ст. 361.
8. Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 52, ст. 312.
9. Указ Президента України №329/2020 «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму». zakon.rada.gov.ua
10. Актуалізація науково-технічної спадщини в пам'яткоохоронній та музейній діяльності/під заг. ред. Гріффена Л.О.; кол. авт.: Белікова Л.Д., Бойко М.І., Бородканич Н.П. та ін. Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ, 2014. 296 с.

11. Акуленко В.І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: монографія. Київ : Юстініан, 2013. 608 с.
12. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. Київ, 2005. 615 с.
13. Булига О. Музейна справа в Рівному. Погляд у минуле. Сучасні проблеми та перспективи. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею*. Вип.4. Рівне, 2006. С. 9-10.
14. Булига О. Творчі музейного дивосвіту. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Вип. 2. Рівне, 2005. С. 39-43.
15. Вайдахер Ф. Загальна музеологія. Посіб. Львів : Літопис, 2005. 630 с.
16. Виткалов С. В., Виткалов В. Г. Галузь культури в умовах експерименту: теоретичні нотатки до регіональної трансформації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* Вип. 41 (серія «культурологія»). Рівне : РДГУ, 2022. С. 36-42 [83 с.]; Шумарова М. В., Виткалов С. В. Музей у сучасному культурному просторі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* Вип. 43 (культурологія). Рівне: А.Брегін, 2022. С. 81-86 [138 с.]; Гоцалюк А. А., Виткалов С. В. Музейна комунікація в практиці діяльності установ культури. *Вісн. Маріуполь. держ. ун-ту. Серія: Філософія. Культурологія. Соціологія*. Маріуполь : МДУ, 2021. Вип. 22. С. 23-32 [153 с.] та ін.
17. Дзятко М. «Ніч у музеї» НаУ «ОА» 2016 – гармонія минулого і сучасного. *Національний університет Острозька академія*. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2016/20-05-01>.
18. Дьяченко Ю. В., Седікова І. А., Бондар В. А. Event менеджмент як складник інформаційно комунікаційних технологій у публічному управлінні. *Вчені зап. Таврійського нац. ун-ту ім. В.І.Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31 (70). Вип. 6. С. 39-44.

19. Жежуха В. Й., Мисик В. М. Івент-менеджмент в Україні: проблеми, тенденції, перспективи та напрями реінжинірингу. *Публікації науково-освітнього інноваційного центру суспільних трансформацій*. 2022. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph_paradigmatic_03_2022_01_2/
20. Климчук Т. В Острозі відбулася театралізована нічна екскурсія «Ніч у музеї». *Район. Острозьк*. URL: <https://ostrog.rayon.in.ua/news/380407-v-ostrozi-vidbulasia-teatralizovana-nichna-ekskursia-nich-u-muzeji>.
21. Кудерська Н. І. Право культурної спадщини України. Загальна частина: підручник. Київ : НАКККиМ, 2014. 258 с.
22. Максимчук В. Нічні екскурсії та «Музейні гостини» у Рівному. *Четверта влада*. URL: <https://4vlada.com/nichni-ekskursii-ta-muzejni-gostyny-u-rivnomu>.
23. «Музейні гостини» на UA: РІВНЕ. *Суспільне: Рівне*. URL: <https://rv.suspilne.media/articles/2048>.
24. Нове визначення музеїв затвердила Міжнародна рада.... <https://www.maidanmuseum.org>.
25. Нові музеї, що відкрилися під час повномасштабної війни. <https://suspilne.media>.
26. Об'єкти світової спадщини ЮНЕСКО в Україні: пам'ятка / Міністерство Культури України, Київ. нац. ун-т к-ри і мистецтв. Наук. Б-ка; уклад. О.О.Скаченко, наук. ред. Ю.М. Ключко. Київ : Вид. центр КНУКиМ, 2014. 71 с.
27. Олексюк Г. В., Ангелко І. В., Самотній Н. С. Івент-індустрія: розвиток та проблеми в Україні. *Регіональна економіка*. 2020. № 3. С.120-130.
28. Омельченко Ю.А. Музеезнавство, музеологія. *Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник*: Навч. посіб. Київ : Вища школа 2002. 255 с.

29. Основи пам'яткознавства / під заг. ред. Гріффена Л. О., Титової О. М. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2012. 380 с.
30. Повалій Т. Л., Світайло Н. Д. Івент-менеджмент: навч. посіб. Суми : Сумський держ. ун-т, 2021. 198 с.
31. Посібник «Стандарти для музеїв – ICOM» Deutschland/ <https://icom-deutschland.de>.
32. Реновація музеїв: архітектура доступності і безпеки/ <http://nsau.org>
33. Творчий проект «Креативна книга та вишитий «Кобзар». *Комітет із Національної премії України ім. Т. Шевченка*. URL: <https://knpu.gov.ua/content>.
34. Філософія публічного управління: колект. монографія / [В. П. Солових та ін.; наук. ред. В. П. Солових]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2020. 255 с.
35. Фольклорно-етнографічне свято «Музейні гостини» (Рівненський обласний краєзнавчий музей). Україна: історія великого народу: енциклопедія. URL: зокрема: <https://www.litopys.com.ua/places/muze-/folklorno-etnograf-chne-svyato-muzeyn-gostini-rivnenskiy-oblasniy-kra-znavchiy-muzej/>, а також: Виткалов С. В. «Музейні гостини» як форма збереження національно-культурних ознак: до проведення чергової презентації у м. Рівне. *Культура і життя*, 2019. № (22). 31 трав. С. 3; Виткалов С. В., Чепелюк В. А. Регіональні народознавчі змагання на Волині: досвід Рівненщини. *Вісник + К. Луцьк*, 2019. № (26). 12 лип. С. 4 та ін.
36. Юрчук О. Музейний літопис - 2016-2017. Багатоаспектність музейної діяльності. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Вип. 16. Рівне, 2018. С. 152-168.
37. Barker H. Eventmanagement: 7 Clienets Every Event Planner Has. URL: <https://www.eventmanagerblog.com/clienets-every-event-planner-has>.
38. ICOM. 1990. Code of professional ethics. Paris.

39. Findlen P. The museum: Its classical etymology and Renaissance genealogy. *Journal of the History of Collections*. 1. 1989. с. 59-78.
40. «Museum», 1991. № 1.
41. Vasak K. A 30-year Struggle//UNESCO Courier. 1977. Nov. P. 18.
42. <https://kidpassage.com>. Музей футбольного клубу «Реал Мадрид» - Kidpassage.
43. <https://www.realmadrid.com/estadio-santiago-bernabeu>.
44. <https://wikipedia.org>.
45. <https://www.museum.dp.ua>.
46. <https://nkveres.com>.
47. <https://museum-portal.com>.
48. <https://suspilne.media> В Івано-Франківську відкрили музей спорту.
49. <https://suspilne.media> Рівненському стадіону “Авангард” 9 серпня – 50 років.
50. <https://ua.tribuna.com>.
51. <https://fcsd.tv>.
52. <https://suspilne.media> Музей футболу імені Йозефа Сабо відкрили в Ужгороді.
53. <https://vorskla.com.ua>.
54. <https://shakhtar.com>.

ДОДАТКИ